مێژووی شانۆی کەنەدی... وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە: عەبدوڵا سەلمان(مەشخەڵ)

نووسینی : ئینسایکلۆپیدیای شانۆی کەنەدی

یەکەمین شانۆ

نەیتیڤەکان، خەڵکە ڕەسەنەکانی کەنەدا، دراما و نەریتە ئایینی و کۆمەڵایەتییەکانیان وەکو بەشێک لە بۆنە و ئاهەنگەکانیان، بە سەدان ساڵ پێش هاتنی ئەوروپییەکان بۆ کەناری جیهانی نوێ، نمایش کردووە. لە ڕاستیدا ئەوەی کە ئەمڕۆ وەک شانۆی خەڵکە ڕەسەنەکان ئەیبینین، چەشنی شانۆگەرییەکانی تۆمسۆن هایوەی، زۆرجار پشت بە میتۆلۆژی یان ئەفسانەناسی نەیتیڤەکان دەبەستێ.

شانۆی ئەوروپییە بەراییەکان

مێژوونووسی شانۆیی دەیڤد گراندەر لەو باوەڕەدایە کە شانۆی ئەوروپی، لەگەڵ هامفرەی گیلبێرت و "گروپێکی بچووکی ئەکتەرە ئیمائییەکان"، (١) لەساڵی ١٥٨٣دا هاتۆتە کەنەدا. پێشتریش بەرهەمهێنانی مارک لێسکاربۆرد بۆ شانۆی نیبتۆن لە فەرەنسای نوێ، لە چواردەی تشرینی دووەمی ١٦٠٦ و ساڵێک دی چامپلەین لە پۆرت ڕۆیەڵ (کە ئێستا نۆڤەسکۆشیایە)، یانەیەکی کۆمەڵایەتییان دامەزراند لەژێر ناوی مەدالیای بەختەوەری. ئەمەش لەمیانەی فۆرمانێکەوە بوو کە لێسکابۆرد سەرگەرمییەکانی خۆی نیشان دەدا کەلەلایەن ئەندامانی دەوڵەتە ژێردەستەکانی فەرەنساوە نمایش ئەکران و ڕووخساری خۆیان دەگۆڕی بۆجۆرێک وەکوو ڕووخساری خەڵکە ڕەسەنەکان و زیندەوەرە ئەفسانەکان دەردەکەوتن. ئامانج لەو کارە، ئاهەنگی گەڕانەوەی دامەزرێنەرانی دەوڵەتە ژێردەستەکان بوو لە گەشتێکی مەترسیدار. شوێنی دەوڵەتی ژێردەست و بەرهەمێکی لە ساڵی ١٦٠٧ جێهێڵدرا و هیچ ئاماژەیەک سەبارەت بە هیچ چالاکییەکی شانۆیی نەبوو تا ساڵی ١٦٤٠. کە زیاتر وا دەردەکەوێ کە سەرگەرمی بۆباکانە، ڕەنگدانەوەی بەشێکی ژیانی ئیمپریالیستییانە بوو.

باڵەخانەی نیبتێن لە شاری کوبێک لە سەدەی هەژدەهەم کە شوێنی کۆبوونەوە بوو و وەکو ڤینێسە شانۆییەکانی بەرایی کەنەدا خزمەتی دەکرد.
لە ئەرشیفی نەتەوایەتییەوە وەرگیراوە.

کلاسیکە نوێیەکانی جیهانی نوێ

مەحاڵە لە وڵاتی کەنەدا بەچاکی گەشەی درامای زمانی ئینگلیزی و فەرەنسی بەتەواوەتی لێک جودابکرێنەوە کە ترادیسیۆنی شانۆییان وەکوو یەکە. لەهەندێ حاڵەتدا شانۆگەرییە ئینگلیزییەکە بە زمانی فەرەنسی نمایش کراوە و بەپێچەوانەشەوە، کە تا ئەمڕۆش ئەم دۆخە لە شانۆی کەنەدی هەر بەردەوامە. ئەوەی بەڕەهایی بتوانرێ بوترێ ئەوەیە کە ئەو نووسەرانەی لەسەرەتادا کاریگەریان هەبووە لە بەریتانیا و فەرەنسا، کاریگەریشیان بەسەر شانۆی بەرایی کەنەداوە هەبووە. ئەوانیش بەتایبەتی بریتیبوون لە مۆلێر و شەکسپیر و هەروەها پییر کۆرنی و جان راسین. ستایلە ئەدەبییەکانیشیان هەر بەو جۆرە بوو کە لە دراما بەراییەکانی کەنەدا ڕەنگیان داوەتەوە. بۆ نموونە داستانی قارەمانێتی لە ئیشێ سەرەتاییەکاندا بەرچاو دەکەوێ کە جەنگی جەنگاوەرانی ئیبراهیم بەنەمری نیشان ئەدا.

شتێکی تری ڕوونیش ئەوەیە کە شانۆی کەنەدی لە ئارەزووەوە لەدایکبووە، کە تا چەند دەیە لە دوای دامەزراندنی دەوڵەتە ژێر دەستەکان، ئینجا ئەکتەرە پرۆفیشناڵەکان لە هەر (٣٠) سی دەوڵەتە ژێردەستەکانەوە گەیشتنە کەنەدا. ئەوکات ترادایسیۆنی نمایشکردنی سەرگەرمی و شانۆیی دەوڵەتی ژێر دەستەی ئینگلیزی و فەرەنسی دامەزرا. بەرهەمە(کارە) سەرەتاییەکان بەپانتایی هەردوو کۆمەڵگەکە نمایش دەکران، لە سەربازەوە تا دەگاتە بازرگان و سەوداچییەکان ڕۆڵیان تێدا بینیوە. بۆ نموونە لە هالیفاکس، گاریسن چەند شانۆگەرییەکی هەبوو هەروەها لەسەرەتای ساڵی ١٧٨٨ دا لەگەڵ

شێردیان شانۆگەرییەکیان بەناوی قوتابخانە بۆ ئابڕووچوون نمایش کرد. ئەکتەرەکان ئەفسەر و کوڕ بوون کە ڕۆڵی ژنیان ئەبینی. گاریسن لە ساڵی ١٧٨٩ دا بوو بە خاوەنی هۆڵی شانۆیی و شانۆگەری بازرگانی ڤینیسیا وەک یەکەم کاریان لەو هۆڵە خستە بەر دیدی بینەران.

ڕابەرانی کڵێسا هەر زوو کەوتنە ڕێگە گرتن لە گەشەی شانۆ بە زمانی فەرەنسی لە خاکی نوێدا. ئەمەش ئایرۆنییە وەک قوتابخانەکان کە لەلایەن کڵێساکانەوە قۆرخ کرابوون، دەبوایە ئەو شانۆگەرییانە نمایش بکرێن کە بەشێک بوون لەبەرنامەی خوێندن و شێوازێک بوون بۆ نەپچڕان لەگەڵ دایکی خاک و زمان. کڵێساکان لە دەوڵەتە ژێردەستەکاندا زۆر بەهێزتر بوون وەک لەوەی لە ئەوروپا هەبوون.

ڕابەرانی کڵێسا هیچ بەلایانەوە زەحمەت نەبوو نمایشەکانی مۆلێر قەدەغە بکەن بەتایبەتی لەو هێرشانەی کە لە شانۆگەری "دووڕوو"دا دەیکاتە سەر ڕابەرانی کڵێسا. لە ڕووداوێکی بەناوبانگ لە ١٦٩٣-١٦٩٤ دا حاکمی گشتی فرۆنتناک لەلایەن قەشەی ساینت ڤاڵیەرەوە بەرتیلی پێدرا بۆ قەدەغە کردنی نمایشی ئەم کارە ناوبانگ زڕاوە. کڵێسای ساینت ڤاڵیەر لە هەموو بوارەکاندا شانۆی قەدەغە کرد.

دوای داگیرکاری بەریتانییەکان، مۆلێر جارێکی تریش لەلایەن سەربازانی بەریتانیاوە بەزمانی فەرەنسی هاتەوە سەر شانۆی جیهانی نوێ. ئەمەش سەرەتایەک بوو بۆ کۆمەڵێ شانۆییەکان ببینرێ کە سەربازان و خەڵکی سیڤیڵ پێکەوە کار دەکەن بۆ سەرکەوتنی بەرهەمەکانیان. لە دەیەی هەشتاکانی سەدەی هەژدەهەم، لە کەنەدا دوو گروپ(کۆمەڵە)، تیپی ئاڵێن بۆ کاری کۆمیدی و تیپی لاوە کەنەدییەکان نمایشی شانۆییان ئەنجام ئەیدا. (٢)هەردوو لاشیان مۆلێریان نمایش دەکرد و هەروەها تیپی ئاڵێن جگە لە مۆلێر، شەکسپیریشیان نیشان دەدا. لە وەرزی نمایشی ١٧٨٩-١٧٩٠ دا، ئەم دوو گروپە کاتەکانیان لەنێوان خۆیاندا ڕێکخستبوو.

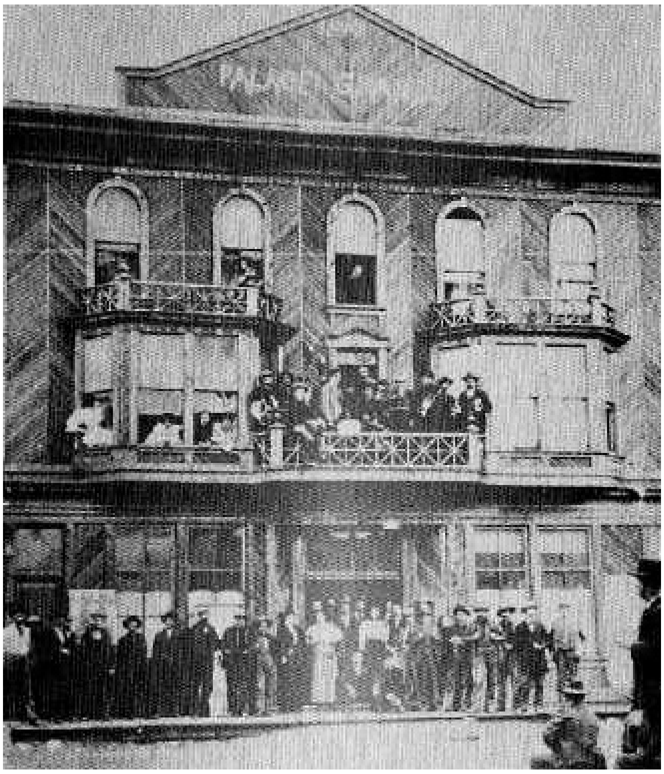
هۆڵی ئۆپرای نوێ لە شاری داوسن لە ئەرشیفی “یۆکن”ەوە وەرگیراوە

بنیادنانی هۆڵەکانی شانۆ

کڵێساکانی پرۆتستانت و کاسۆلیک بەهیچ شێوەیەک پشتیوانیان لە شانۆ نەدەکرد. ئەوان هۆڵەکانی شانۆیان دەشوبهاند بەوەی کە بۆ بەدڕەوشتی بنیاد نراون. بەڵام لە ناوەڕاست و ئەتلەنتیکی کەنەدا، شانۆ لەهەر جێگایەک بواری بۆ بڕەخسایە نمایش دەکرا وەکوو مەیخانەکان و بەگشتیش هەر پیاوان ڕۆڵیان تێدا دەگێڕا. لە هالیفاکس سەربازەکان هۆڵێکی نوێی شانۆیان بنیاد نا و لە ساڵی ١٧٨٩ بە نمایشکردنی شانۆگەری بازرگانی ڤینیسیای شەکسپیر کرایەوە. هەر زوو دوای ئەوەش شارلەتاون هۆڵی شانۆیی تێدا کرایەوە و دوای ئەوانیش لە شاری سێین جۆنز هۆڵێکی تر کرایەوە.

یەکەمین باڵەخانەی تایبەت بە نمایشی کاری هونەری لە ناوەڕاستی کەنەدا لە هۆڵی شانۆی پاشایەتی بوو لە شاری مۆنتریاڵ و هەروەها هۆڵی پاشایەتی سێرک – کە هەر زوو ناوەکەی گۆڕا و بوو بە هۆڵی شانۆی پاشایەتی – لە شاری کوبێک (هەردووکیان لەساڵی ١٨٢٥ دا دامەزران). هاوکات تیپە هونەرییە کۆچەرییەکان لە فەرەنسا کەوتنە دەرکەوتن و بەمەش کڵێساکان زیاتر پەست و تووڕە دەبوون. لەگەڵ بنیادنانی سیستمی هێڵی شەمەندەفەر کە بووە هۆی گەشەکردنی زیاتر و زیاتری گەشتی تیپە هونەرییە بێگانەکان بۆ کەنەدا، جۆرێک لە کلتووری ئیمپریالیزم (جووتبوون لەگەڵ نوخبەی لووت بەرز) کە بەرەوپێشچوونی بەرچاوی کارەکتەری شانۆی نەتەوەیی بەهەڵواسراوی

هێشتەوە.

ستایڵی شانۆگەرییەکان

هاوکات لەگەڵ هاتنی هونەرمەندە ئەوروپییەکان، سیاسەتی ئەوروپیش دژایەتی دەکرا و هەر زوو کاریگەری ڕابەرانی کڵێسا لاواز بوو و زیاتریش لاواز بوو وەختێ شانۆ بووە ئامرازێکی سیاسی. ڕێک هەروەکوو بارودۆخی ئەوروپا، کە ئێستا لە سێ بەشی فراوان پۆلین کراوە، ئایین، پەروەردەیی، سیاسەت و سەرگەرمی. یەکەمین بەش لەسەر بەرفراوان بوونەوەی سیستمی قوتابخانە ئایینییە فەرەنسی زمانەکان بەردەوام بوو، بەتایبەتی لەنێوان مەسیحییەکان (ئەوانەی بەردەوام بێباکانە لیبراڵترن لە فەرمانەکانی کاسۆلیک). درامای سیاسیش دیسانەوە لەنێو فەرەنسی زماندا لە شێوەی وتار هاتە مەیدان و لەسەر ڕووبەری ڕۆژنامە سیاسییەکان بڵاو دەبۆوە، هەندێجاریش لە شێوەی دراماتیکی بەو مانایەی کە لە کۆبوونەوەکاندا بەدەنگی بەرز دەخوێنرانەوە (وەک خەمڵێنراوە ئەوکات سێدا پێنجی خەڵک خوێندەوارییان هەبووە). سەرگەرمیش لە ئەمریکاوە گەیشت و لەشێوەی گەشتی تیپەکان کە میلۆدراما و سێرکیان نمایش دەکرد وەکوو تیپی جۆن ب.ڕیکێتسی ئەمریکی کەلە شارەکانی مۆنتریاڵ و کوبێک لە ساڵەکانی ١٧٩٧ و ١٧٩٨ دا نمایشیان ئەنجامدا.

شانۆنامەنووسەکان

ئەگەر نووسین بۆ ئەوانەی لە خوا سڵ ئەکەنەوە، بۆ سیاسییە فێڵبازەکان، یان بۆ جەماوەری بەربڵاو بنووسێ، ئەوا دراماتیستە ناوخۆییەکان زۆر قەرزاری ئەوە بوون کە چییان بۆ ترادیسیۆنی ئەوروپی و ئینجیل نووسیوە. ئیلیزا لەینسفۆرد کوشینگ ئایەتە بەتاڵەکانی درامای کتێبی پیرۆز"ئەسسەر"ی لەساڵی ١٨٣٨ و ڕوحی چارڵس هێڤیسێگ لەساڵی ١٨٥٧ و داستانی نیشتمانی فلیکس پۆوترەی لویس فرێشیت لە ساڵی ١٨٦٠ نووسی، بەڵام ناکۆکی سیاسی بەچاکی و بەزیندوویی بە زمانەکانی فەرەنسی و ئینگلیزی لە شانۆگەرییەکەی فرێشیت بەناوی پاپینۆ و کارە ساتیرئامێزەکانی وەک درامای هێرۆمی هیو سکۆبی بەناوی فشاری خێزان لە ساڵی ١٨٣٩دا، دیاربوون.

هەر زوو ئەکتەرە هەوەسکارەکان قایل نەبوون بە زەخیرەی کلاسیکی نوێ و دەستیان کرد بە تێکەڵبوونی زیاتر لەگەڵ نووسەرە خۆماڵییەکان. لەوماوەیەدا هیچ حاڵەتێکی بەرچاوی وا لەئارادا نەبووە، جگە لە فلیکس گابریاڵ مارچەند کە بوو بە سەرۆک وەزیرانی کوبێک لە نێوان ١٨٩٧- ١٩٠٠ ، کە بەناوبانگترین شانۆگەری ئەڵماسی ساختەی نووسی، کەلە دەیەی هەشتاکانی سەدەی نۆزدە لە شاری کوبێک بە سەرکەوتنێکی

گەورەوە نمایش کراو و چەندین جاریش دووبارە کرایەوە. شەقامی کۆمیدیای فەرەنسی بۆ بینەرانی کوبێکیی خواستراو و بارهێنرابوو.
لەبەشی ئینگلیزی کەنەدا، لە کۆتایی دەیەی هەشتاکانی سەدەی نۆزدەهەم، گەلێ بابەتی جۆراوجۆر نمایشکران کە ڕاستەوخۆ پەیوەست بوون بە بینەرانەوە. هەرچەندە چوون بۆ بینینی شانۆ تا ئەو کات چالاکییەکی نوخبەوی بوو(بە زۆری لە شاری کوبێک) شانۆگەرییەکان کەوتنە بایەخدان بە کەسایەتی و ڕووداوە ناوخۆییەکان لەچەشنی تیکۆمسییە و لەورا سیکۆرد و هەروەها جین ڕێبەرقاڵ. ولیەم ویلفرێد کامبڵ کە تا ئەوکاتیش زۆر بە توندی لەژێر گاریگەری شەکسپیر دابوو، شانۆگەری کۆشکی دۆلارد ئۆرمیکسی نووسی.
هەرچەندە بێگانەکان بەردەوام دەهاتن بۆ ئەوەی بە کەنەدییەکان نیشان بدەن کە چی پێویستە لەسەریان و " بەڕاستی دەبێ چیبکەن" و هەندێجار وەک بزوێنەرێک بۆ کارامە کردنی ناوخۆ ڕەفتاریان دەکرد. بۆ نموونە گەشتەکانی سارا بێرنهاردت لە کۆتایی سەدەی نۆزدەهەم کۆ هەڵسوڕاوێک بوو بۆ دروست کردنی سیستەمی ئەستێرەی هونەر کە گەلێک کۆسی هاندا دەست بدەنە قەڵەم کە پێشتر بیریان لە نووسین بۆ شانۆ نەکردبێوە.
شانۆ تا ئەو کاتەش بەزۆری مەسەلەیەکی بەرز و جوان بوو لەگەڵ هەندێ جیاوازی سەرنجڕاکێش. ئاشووبە ڕەگەزپەرستەکەی ساڵی ١٨٦٠ لە ڤیکتۆریا، وەختێ ڕەشپێستەکان ڕێی خۆیان کردەوە بۆ دانیشتن لەسەر ئەو کورسییانەی کە بۆ سپی پێستەکان تەرخانکرابوو لە شانۆی ئیمپریالی ڤیکتۆریا.(بڕوانە بەڵگەنامە بایەخدارەکان – شانۆ لە ڤیکتۆریا ١٨٥٠) و نمایشکردنی های ڕیڤەر لە شاری ئەلبێرتا لە ١٩٠٢ کە بە هێلکە بارانی نمایشکەران کۆتایی هات. زۆر شتی سەیریش هەبوو وەکوو ئەوانەی کە کڵێساکان دەستییان بەسەردا گرتبوو. قەشەکانی کوبێک کەوتنە سەرزەنشت کردنی "بێرنهاردت"، قەشەکانی ئۆنتاریۆش دەربارەی ئەو دیمەنانە دەدوان وەک ئەوەی کەلە ئەنجومەنەکاندا بینیبویان. ڕێڤ ج.پ.سیلیکۆکس لە ساڵی ١٨٨٣ دا دەڵێ: " بەهۆی قەومی "لوت"ەوە تەنانەت لەشەرماندا سوور هەڵگەڕان، وە گوێیەکانیشیان لەشەرماندا کەڕ بوون". سەرباری ئەم ژەهرانەش، نوخبەیەکی کۆمەڵایەتی وەکوو دەفرین خانم و ئێرڵ گرەی پشتیوانی شانۆیان کرد لە شێوەی پێشبڕکێی سەرگەرمی و چاودێریکردنەوە.
کۆتایی ساڵەکانی سەدەی نۆزدەهەم، شارەکانی سەرتاسەری کەنەدا پەرەسەندنی بنیادنانی هۆڵەکانی شانۆیان بەخۆوە بینی. لەنێوان ساڵانی ١٨٧٣-١٨٩٢ چل هۆڵی زیاتر لە هەزار کورسی کرانەوە. کە ئێستا بەهێڵی شەمەندەفەرەوە بەیەکترەوە بەستراونەتەوە. ئەم هۆڵانە مێواندارى بەرهەمی ئەو تیپانەیان دەکرد کە سێرک و

بەتایبەتی سێرکی گەڕۆک کەلە شاری وینیپیگەوە دەستی پێکرد. هەروەها تیپێ خۆجێیە پارەدارە پرۆفێشیناڵەکان لەشارەکانی وینیپیگ و ئێدمەنتۆن دامەزران. لە کۆتایی سەدەی نۆزدەهەمدا و لەشاری کوبێک شانۆگەرییە نمایش نەکراوەکان کەوتنە بڵاو بوونەوە. لە ساڵی ١٨٦٨ وە تا ساڵی ١٩٠٠ سەد و شانزە شانۆگەری بڵاو بوونەوە کە تەنها چل دانێیان نمایش کرابوون.

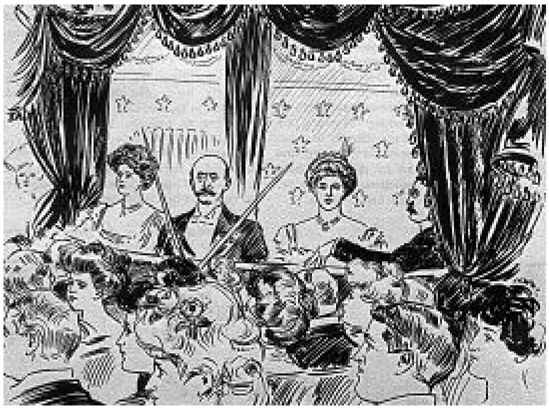

ئاغایەک لەگەڵ خانم گرەی ئەچنە ناو هۆڵی شانۆ (ئەرشیفی نەتەوایەتی)

سەردەمی زێڕین

شانۆ لە سەرەتای سەدەی نۆزدەهەم زۆر چالاک بوو. مێوانداری گەڵێ ئەکتەر و تیپی بیانی و ناوخۆیی ئەکرد، ڕوودانی دوو جەنگی جیهانی و داهێنانی ڕادیۆ و تەلەفیزیۆن و ئینجا دەستیان کرد بە پێداگری لەسەر بینینی خۆیان لەسەر تەختەی شانۆکان. هەرچەندە هۆڵەکانی شانۆی کۆمیونیتییەکان لەسەرتاسەری وڵات خەریکی چالاکی نواندن بوون، بەڵام زۆربەیان لەشێوەی بەرهەمهێنانی شانۆیی لەدەرەوە دەهێنران. بەڵام هونەرمەندە شانۆییەکان وەکوو مەریێ دانیسۆن لەسەر درامای ڕادیۆی کەنەدی و (دواتر تەلەفیزیۆن) کاری دەکرد و بۆ ئێوارانیش لە شانۆکانی کۆمیونیتی و زانکۆکان بە خۆڕایی و بێبەرامبەر نمایشی دەکرد وەکوو هۆڵی شانۆی هارت هاوس.
لە شانۆ و درامای کۆمیونیتییەکان پێشبڕکێ هەبوو وەکوو فیستیڤاڵی درامای دۆمینیۆن کەشانۆی کەنەدی سازی ئەکرد لەمیانی مەشق و ڕاهێنانی ئەو ئەکتەر و نووسەرانەی کە لە توانایاندایە سەرکەوون بۆ پاڵەوانێتی شانۆیەکی بەڕاستی کەنەدی. چالاکییە شانۆییەکان پرۆگرامی درامای لە زانکۆکان داڕشت و بەرهەمی تیپە شانۆییە گەڕۆکەکانیش کەوتنە گەشتکردن بۆ مەڵبەندە بچووکەکان بەتایبەتی بۆ مەڵبەندی ئێلیزابس ستێرلینگ هاینس بۆ بەدەستهێنانی خەڵاتی شانۆیی ئێدمنتۆن، هەروەها خەڵاتی ئێلیزابس ستێرلینگ هاینس کە بەخەڵاتی

ستێرلینگ ناونراوە، یەکێکە لە دامەزرێنەرانی (مەڵبەندی بانف)ە بۆ هونەر.(٣)
مامۆستای شانۆ هارمان ڤۆدن ڕایگەیاند؛ "لەو بڕوایەدا بووە کە ئەوە‌ ستایڵێکی شان□یە کە گوزارشتی لە ڕوحی کەنەدییەکانی باکوور و " سەمفا□نیای دەربڕینخوازی" کردووە. هونەرمەندەکانی تریش بە ئاراستەی داهێنانی شانۆی ڕەسەن کەوتنە کارکردن. دۆرا ماڤۆر موور کۆمەڵگەی شانۆی نوێی لەگەڵ چەند شانۆنووس و ئەکتەری تردا دامەزراند وەک جۆن کۆڵتەر، لیستەر سنگلەر، ماڤۆر موور . وە هەروەها باوە پییر و ئیمە□ی لێگاوتش تیپی دی سان لۆرانیان لەگەڵ جین گاسکۆن و دەنیس پێلێتیەر و جین لویس رۆکس، دامەزراند.
لەو ماوەیەی ئەو دوو تیپە و ئەو تیپانەی لەوان و لەدەوروبەری ئەوانەوە لەدایک بوون وەک ڤیستیڤاڵی ستراتفۆرد (٤) و شانۆی دو موند نۆڤۆ، داهێنانی شان□یان ئەنجام ئەدا، کارەکتەرێکی بچووک و نامۆ کە بەرگی کانەدیانزی لەبەر بوو لە مۆنتریاڵ موژدەی لەدایکبوونی جۆرێکی تری شانۆیدا. فریدۆڵین داهێنەری گراتین گلیناس، منда□ خستنەوەی تیک-کۆک ،کێ کۆمیدیای کانداینیسی هێنایە بوون و ..تاد، شانۆنووسەکانیش وەکوو مارسێڵ دوبێ فرانگۆیس لۆرانگەر، کە شانۆگەرییەکانی لەوێدا نمایش کراون.

دیمەنێک لە شانۆگەری مارش هەی لە فیستیڤاڵی شانۆیی لەساڵی ١٩٩٦

شانۆی هەرێمایەتی و شانۆی ئەلتەرناتیڤ

لە کۆتایی دەیەی پەنجاکان و شەستەکانی سەدەی ڕابردوو، شانۆی هەرێمایەتی لە زۆربەی ناوەندی شارەکان لەسەرتاسەری کەنەدا دامەزرا. ناوەندی شانۆی مانیتۆبا(١٩٥٨)، شانۆی یانە هونەری□کان (١٩٥٨)، شانۆی نیپتۆن (١٩٦٣)، هۆڵی شانۆی ڤانکووڤەر (١٩٦٣)، شانۆی ستەیدڵ (١٩٦٥)، شانۆی گڵۆب (١٩٦٦)، شانۆی نیوبرۆنزویک (١٩٦٨)، شانۆی گالگەری (١٩٦٨). شانۆی ئەلتەرناتیڤ و ئەزموونگەری لەبەشی ئینگلیزی کەنەدا سەری هەڵدا. ۆرک شۆپی بەرهەمهێنان لە

تۆرێنتۆ (١٩٥٩)، شانۆی پاسی مورێڵ (١٩٦٨) و شانۆی فاکتری(١٩٧٠)و لەبەشی فەرەنسی(گرووپی کار) کە جەختیان لەسەر گەشەکردنی شانۆی کەنەدی و هەندێجاریش شێوازی دۆکیمێنتەری دەکردەوە و داهێنانی بەکۆمەڵیان ئەنجام دەدا.
لەسەدەمین ساڵیادی دروستبوونی کەنەدا، لە ساڵی ١٩٦٧ تەکانی زیاتر درا بە پشتیوانی نووسینی شانۆ و بەرهەمهێنان، لەوانە شانۆگەرییەکانی جۆرج ڕایگا، جەیمس ڕینەی و جۆن هاربەرت. ساڵی ١٩٦٨ شانۆگەرییە دوو پەردەییەکەی مایکڵ ترامبڵی لەسەر شانۆی مۆنتریاڵ نمایشکرا، کە بووە هۆی پێشکەشکردنی جوال(دایەلێکتی (شێوە ئاخاوتنی) چینی کرێکاری کوبێک بوو) بۆ شانۆی کوبێک.
لەدەیەی حەفتاکان لەگەڵ بڕیاری گەشەپێدان و بەرەپێدانی شانۆی کەنەدی، گەلێ شانۆی بچووک بچووک هاتنە دەرکەوتن. شانۆی تاراگۆن کە بیل گلاسکۆ و جینی هاوژینی دایان مەزراندبوو، کەوتنە پشتیوانی کردنی نووسەرانی ئیندیڤیجواڵە لە چەشنی دەیڤد فرێنچ، دەیڤد فریمان، مایکڵ ترێمبلەی بۆ وەرگێڕانی هەریەک لە(گلاسکۆ و جان ڤان بورک)، کارۆڵ بۆڵت، شارۆن پۆڵۆک، ئیریکا ڕیتەر، ئاڵن ستراتن، دودیس تۆمسن و جۆیسن شێرمان. هەروەها لەساڵی ١٩٧١ جان گرەی و لاری لیللۆ شانۆی تەماهنەسیان لەشاری ڤانکووڤەر دامەزراند. شانۆی ئازادی تۆرێنتۆش دەستی کرد بە بەرهەمهێنانی کاری ئەزموونگەراییەکانی تۆم هێندری و مارتین کینچ و جان پالمەر و هەروەها ئەندراس تان و دەرچوانی تری زانکۆی ساسکاچوان، شانۆی شەقامی ٢٥یان لەشاری ساسکاتوون دامەزراند. ساڵی ١٩٧٢ لە هەرێمەکانی ماریتامیز هەریەک لە کریس برووکس و لین لوند شانۆی مەمەرتراوپسیان دامەزراند و ئینجا هەریەک لە ئەڤلین گاربەری، تۆم میللەر، سارا لی لویز شانۆی پەری دەریایان لە هەرێمی نۆڤاسکۆشیا دامەزراند کە شانۆیەکی ئیستعرازی جەماوەری بوو بۆ توێژی گەنج.
هەر لە هەمان ساڵ لە هەرێمی ئەلبەرتا، دەگلەس ڕیسک و لوسیل واگنەر پڕۆژەکانی شانۆی ئەلبەرتایان دامەزراند وەک شانۆیەک بۆ بینەری گەنج، کە دواتر گەشەی پێدرا بۆ شانۆیەکی هەرێمی گەشەسەندوو بە گەشەپێدان و بەرهەمهێنانی کاری نوێ لە میهرەجانی پلەی رایتس. لە شاری کالگەریش شانۆی پەمهاوس لە پاشماوەی شارەوانی پەمهاوسی مێژوویی هاتە دامەزراندن. ساڵی ١٩٧٣ لە مانیتۆبا، وەرشەپی شانۆی مانیتۆبا دامەزرا، کە دواتر بوو بە شانۆی پیریەر ئێسکسچەینج و دەستی کرد بە بەرهەمهێنانی کاری تازە و میهرەجانی بلیسش لە وەرزی هاوین لە شارۆچکەیەکی ئەنتاریۆ هاتە بەڕێوەبردن. لە ساڵی ١٩٧٤ و لە شاری برۆنزویک شانۆی جەماوەری ئەکەدیا دامەزرا. ساڵی دواتر ژمارەیەک تیپی شانۆیی هاتنە

دامەزراندن لەوانە شانۆی ئەزموونگەری مۆنتریاڵ (کە دواتر ناوەکەی گۆڕدرا بۆ شانۆی ئەزموونگەری نەقیێ)، شانۆی نێتوورک، شانۆی نۆرترن لایت لە ئیدمنتۆن؛ شانۆی بێلفری لە قیکتۆریا، شانۆی کەنەدی مۆزن لە ئۆتاوا. شانۆی کاربۆن ١٤ لە مۆنتریاڵ. ساڵی ١٩٧٨ پێکهاتنی گەلێ شانۆی وەرزشی لە کالگەری، وۆرکشۆپی شانۆی ڕۆژئاوایی لە ئیدمۆنتۆن، شانۆی رایزینگ تاید لە ساین جان، شانۆی ناکای لە شاری وایت هۆرس بەخۆوە بینی.

شانۆی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییە جەماوەرییەکان ڕۆڵێکی گرنگیان لە مێژووی شانۆی کەنەدی گێڕاوە بە جەغدکردنە سەر داگیرکردنی پانتایی هێزی کۆمەڵایەتی و سیاسی شانۆی کەنەدی. ساڵی ١٩٧٧ شانۆی کاتالیست لەلایەن ژمارەیەک لە خوێندکارانی خوێندنی باڵای زانکۆی ئەلبێرتا هاتە دامەزراندن. ساڵی ١٩٨٤ گراوند زیرۆ پرۆداکشن لەگەڵ کۆمەڵگە و ڕێکخراوە کرێکارییەکان، بە ئامانجی گۆڕینی کۆمەڵایەتی، کەوتە کارکردن. ساڵی ١٩٧٩ شانۆی نایتوود ژمارەیەک شانۆگەری سەبارەت بە پەروەندەی بەهێزی فیمینیستی، چەشنی شانۆنامەی (هاوڕێ لە کاتی ناڕێک ئەجندای ناوازە)، بەرهەمهێنا.

بزووتنەوەی شانۆی کەنەدی، سەرکەوتنی جەماوەری گەورەی لە ساڵەکانی ١٩٧٨ و ١٩٧٩ لە سەرتاسەری کەنەدا بەدەستهێنا. شانۆنامەی (بیلی بیشۆپ دەچێت بۆ شەڕ) بە گەشتێکی نیشتمانی لەگەڵ ژمارەیەک ئەکتەر و داهێنەر وەک جان گرەی، ئیریکا پیتەرسن؛ لە ڕۆڵی ماگی و پییەر بەهێنانەپێشچاو و نواندنی لیندا گریفتس بە نیشاندانی چیرۆکی سەرۆک وەزیرانی کەنەدا ترودۆ و وەیواردی هاوسەری، توانی سەرنجی هەموو جیهان ڕابکێشێت.

بەهاتنی دەیەی هەشتاکان، شانۆنامەکانی جۆرج ف وۆکەر و شارن پۆڵۆک لە سەرتاسەری کەنەدا و دەرەوەی کەنەداش هاتنە نمایشکردن؛ وەک شانۆنامەکان نمایندەی ئەلتەرناتیقی نوێ بوون هەنگاویان نا بەرەو دامەزراندنی شانۆی هەرێمایەتی و هەروەها بەرەو شانۆی بەریتانی و ئەوروپی و ئەمریکی و دەرەوەی ئەوانەش. تیپەکانی وەکوو نێسیسەری ئەنجڵ ١٩٨١ و شانۆی ڕیپەیر ١٩٨٢ ئەزموونگەرایانە لەگەڵ بەرهەمهێنان لە شوێنە دۆزراوەکان بە شێوازی تازە و داهێنەرانەی شانۆ، کەوتنە کارکردن. ساڵی ١٩٨٦ دانیاڵ مەکلقەر لە ڕێگەی شانۆنامەی دە دە کامیرا، توانی مۆنۆلۆگە نائاساییەکان و لوغزە سایکۆلۆژییەکان بخاتە بەرچاوی بینەر.

لە شارەکانی مۆنتریاڵ و تۆرۆنتۆ و ڤانکووڤەر، گەلێ شانۆی تایبەت بە گەشەپێدانی کاری کلتوورە جیاوازەکانی دانیشتوانی کەنەدا پێکهێنرا؛ وەکوو وۆرکشۆپی شانۆی بلاک (١٩٧٢) و شانۆی تەسری دونیا (١٩٨١) و پڕۆژەی شانۆیی کاهووت (١٩٨٦) و تیپی شانۆیی

ئۆبسیدیان(٢٠٠٠) و تیپی شانۆیی فوجینی ئاسیایی- کەنەدایی (٢٠٠٢) و شانۆی نیوۆرلد (١٩٩٤). هونەرمەندانی بەرچاوی شانۆی کەمایەتی، جیاوازی درامییان لەمیانی گێرانەوەی چیرۆکەکانیان د□رбар□ی خەڵکە بنەڕەتی و موهاجیرەکان و کەشفکردنی کارتێکردن و پێکدادانیان لەگەڵ کۆمەڵگەی مەوجود، نیشان دەدا. شانۆی نەیتیڤەکانی کەنەداش دەگەنە جەماوەرێکی بەرین لەکەنەدا و دەرەوەی کەنەدا لەمیانی کارەکانی تۆمسن هایوەی، مۆنیکا مۆجیکا، دانیال د□یقد مۆسس، درو هەیدن تایلەر،ماری کلێمێنتس، کێنت ویلیەمز، و زۆری تر.

بزووتنەوەی فرینج کە میهرەجانی ساڵانەی شانۆییە لە ئیدمنتۆن دامەزرا، وەک مۆڵگەی کەشەسەندی شانۆی نوێ کە هەموو هاوینێک لەسەرجەم شارەکانی کەنەدا، دێتە سازکردن.

لە ساڵی ٢٠٢٠، شانۆی کەنەدی بەهۆی پەتای ڤایرۆسی کرۆناوە داڕووخا. کۆڤید ١٩ کەلە چینەوە سەریهەڵدا و بەخێرایی بەجیهاندا بڵاو□و□، بووە هۆی داخستنی شوێنە گشتییەکان وداخرانی شارەکان. بۆیە زۆرێک لە تیپە شانۆییەکان هەوڵیاندا بەرهەمەکانیان لەڕێگەی ئ□ن□ینەوە نمایش بکەن بە ژمارەیەکی کەم لە ئەکتەر، یانیش بەهۆی پرۆگرامی زووم کە ئەکتەرەکان بەهۆی ئەنتەرنێتەوە پێکەوە لەڕایەڵەدان، نمایشەکانیان بخرێنە سەر سکرینی کۆمپیوتەرەکان. بەڵام بەهۆی کێشەی داراییەوە، هونەرمەندانی شانۆیی بۆ ماوەیەک ڕووبەڕووی بێکاری بوونەوە.(٥)

پەراوێزەکان وەرگێر ئامادەی کردوون:.

(١)ئەکتەری ئیمائییەکان بەو هونەرمەند و ئەکتەرانە دەوترێت کە لەگەڵ هونەرمەندە هاوپیشەکانیان لەشوێنێکەوە دەچوون بۆ شوێنێکی تر یانیش نمایشی شانۆییان ئەنجام دەدا. ئەم ئەکتەرانە خۆشی لە جەژن و کار و نمایشی سەرشانۆ وەردەگرن کە زۆربەی کات نمایشەکەیان کۆمیدیین وەک ئاماژە بە ڕووداوێکی فاشل یان نالۆژیک یان دروستکراو.

(٢)ئەم تیپە لە شاری مۆنتریاڵ لە هەرێمی کوبێک لەساڵی ١٨١٧ دامەزرا. بەڕیوەبەری تیپەکە کاپتن جۆزیف بوو. یەکەم بەرهەمیان شانۆگەری گریگۆری وەڕسکەرە مەزنەکە و پاشان دەقێکی مۆلێریان نمایش کرد. پاشان گەلێ کاری ئیستیعرازییان ئەنجامدا. لەساڵی ١٧٨٩-١٧٩٠ تیپەکە دەچێتە شاری کوبێک و دوای چەندین شوێنی کاتی، لەساڵی ١٨٠٤ هۆڵی شانۆی پەتەگۆنیان وەک بارەگای تیپ دروست کرد.

(٣)مەڵبەندی بانف بۆ هونەر مەڵبەندێکی کەوتۆتە شاری بانف لە هەرێمی ئەلبێرتا و لەساڵی ١٩٣٣ لەلایەن زانکۆی ئەلبێرتاوە دامەزراوە. پرۆگرامە هونەرییەکانی وەکوو نمایش و شێوەکاری و

میدیا و م سیقا و ئ د ب و ئ د بی ن یتیف و تیا د خو نر ت.
(٤)فیستیڤا ی ستراتف رد، فیستیڤا کی شان یی ک ل ن وان نیسان تا تشرینی ی ک می ه موو سا ک ل شاری ستراتف رد ل ه ر می ئ نتاری د ت سازدان.
(٥)ئ م نووسین ل استیدا پر ل ناوی ک س و تیپ و شو ن و ووداو، کات ک ویستم پ راو زیان ب بنووسم، بینیم ه ویر ک و ئاو ز ر د ک ش ت. ب ی جگ ل م دوو س پ راو ز ی س رو ، ئیتر و کوو خ ی ل ی گ ام تا ئ گ ر خو ن ر ویستی زانیاری ل س ر ه ر ناو و ووداو و تیپ ک د ست بک و ت، د توان ت ل گ ی گووگ و ئ و کار بکات.

و رگ انی ل ئینگلیزیی و : ع بدو ا س مان(م شخ)

سەرچاوەی ئەم نووسینە ئینسایکل پیدیای شان ی کەنەدییە
http://www.canadiantheatre.com/dict.pl?term=History%20of%20Canadian%20Theatre

---

لیبرا ، فاشیی، چ پی د س اتخواز… زاهیر باهیر

چ مک ك نیی ناوی حکوم ت و د و تی دیم کراتی ب ت م گ ر ل لای لیبرا کان و س شیالدیم کرات کان و چ پ د س اتخوازانی ئ نتی فاشیی. حکوم ت یا استر د و ت ک مانای کی فراوانتر و ه م لای ن د گ ی ن ت ه موویان ل ناو ر کد ی کن ک داپ س ر و س رکوتک ر و پار ز ری ب رژ و ندیی کانی ک مای تیی کی ز ر ک م و سیست می کاری کر گ رت و ک یلای تیین. ب ئ م ش دوو ج ر، دوو ش واز ل حوکم انیی ب گ و ر ی پ ویستیان، د گ رن ب ر . ش واز کیان ئ و ی ک ئ م ل ز ر ك ل ئ وروپا د بینین ک ناوی د و تانی دیم کراتیی و م د نی و پ شک وتوویان ب س ردا ب او ، ش وازی دووه میان س رکوتکردن و کوشتن و ب ین ئاشکراک ی ، ک ل وسیا و و اتانی ژئاوای ناوین و اتانی دیک د یا نبینین.

ئەم دوو شێوازە وەکو وتم خزمەتی دەسەڵات و مانەوەی دەکەن کە پەیوەستە بە مانەوەی سیستەمەکەوە بە ئەمەش حکومەتەکان یا دەوڵەتەکان پۆلینە کراون: ئەمیان فاشیە و ئەویان لیبراڵە و ئەوی تریان چەپە. ئەوەی کە لیبراڵ دەکاتە فاشی و ” دەوڵەتی فاشیی” دەکاتە لیبراڵ و چەپ، تەنها و بە تەنها بە و ئاستی بەرگریکردنە [مقاوەمەیە]. لە هەر شوێنێك بەرگریی و بەگژاچونەوەی خەڵکی بە دەستپێوەگرتنی مافەکانیان و بەدەستهێنانی مافی زیاتر و یەکسانی و دادوەری کۆمەڵایەتی، بەردەوام بوو، ئەوە کام لەو دەوڵەتانە چەپن و لیبراڵەکی باشن بێ سێ و دوو دەبنە دەوڵەتێك یا خود حکومەتێکی فاشیی لە بەرانبەریانا. لەم بارەیەوە بە دەیان نموونەمان هەیە.

لەلایەکی دیکەوە ئەم بەرە فاشیی و لیبراڵ و چەپی دەسەڵاتخوازە، بە بەردەوامی لە بەهێزکردنی یەکدیدان. ئەوەی کە پێی دەوترێت فاشیی، لیبراڵ و چەپ بەهێز دەکات و هاوکاتیش چەپ و لیبراڵیش فاشی و فاشییەت بەهێز دەکەن، کە لە ناوەرۆکدا هەمویان ئامانجی سەرەکییان دەستگرتنە بەدەوڵەتەوە و پارێزگارییە لە سیستەمی مەوجوود، بۆیە هیچ جیاوازییەکیان لەو بارەو نییە.

هەر با تەماشای فەرەنسا بکەین ئەوەی ئیمانوێل مایکرۆنی هێنایە سەر حوکم لیبراڵەکان نەبوون بەڵکو لی پان و حیزبەکەی بوون کە بووە هۆی یەککگرتنی چەپ و نقابە و لیبراڵ و سۆشیالدیمۆکرات لەژێر دروشمی ئەنتی فاشیدا و لە مەترسی هاتنە سەرحوکمی فاشییەتدا دەنگ بە ماکرۆن درا و هێنرایە سەر حوکم . پاش 4 ساڵ حوکمڕانی ماکرۆن نەك هەر هیچی نەکرد بۆ کرێکاران و کەمەنەتی ئەو نەتەوانەی کە لەوێ جێگیر بووبوون بە موسڵمان و غەیرە موسڵمانەوە، بەڵکو زۆر شتی خراپتری کرد و ویستی بیکا وەکو ریفۆرمی کار و سەر کار، لێدان لە نقابەی کرێکاران ، بەرزکردنەوەی ساڵی تەمەنی خانەنیشیکردن ، زیاتر فشار و بەستدانان بە سەر موسڵمانان ڕێگرییکردن لێیان بە بەکارهێنانی یاسای دژە تیرۆر، هەموو ڕێگرییەك لە کۆچبەران و پەنابەران و زۆری تر، لەگەڵ ئەمانەشدا هەستا بە 4 ساڵی دیکە ئەم کابرایە هەڵدەبژێرێتەوە و دێتەوە سەر حوکم . بۆچی؟ چونکە چەپ و نقابە و سۆشیالدیمۆکرات پێیان باشترە کە دەنگ بە شەیتانی بچوك بدەن تاکو شەیتانی گەورە، دەنگ بە مەترسی کەمتر یا بچوکتر بدەن تاکو لە بە مەترسی زیاتر یا گەورە تر.

بەم شێوەی ئەنتی فاشیی کە ئایدۆلۆژیی هەناوی چەپەکان و دروشمی سەرەکییانە ڕۆڵی خراپی خۆیان لە هەموو شوێنێکی ئەم جیهانەدا بینیوە و دەبینن. بۆ نموونە لەم جەنگەی ئەمڕۆی ڕوسیا و ئۆکرانیادا، پشتگیری لە حکومەتی ئۆکرانیا دژ بە ڕوسیا دەکەن لە ژێر ناوی ئەنتی فاشییەتدا، ئەنتی ئیپریالیزم دا ، هەندێکیشیان

پشتگیری لە پوتین و دەوڵەتی ڕوسیا لەژێر ناوی ئەنتی ناتۆ ، ئەنتی غەرب ، ئەنتی سەرمایەداریدا، دەکەن.
بە کورتی ئەوانەی کە ئەنتی فاشین و ئەنتی ئیمپریالیستین مەرج نییە ئەنتی سەرمایەداریی بن ، بەڵام هەمو ئەنتی سەرمایەدارییەك بێ هیچ جۆرە گومان و دڵە ڕاوکێیەك دژ بە فاشییەت و بە ڕایسسیزم و هەموو جۆرەکانی جەنگن، چونکە دەزانن ڕەگ و ڕیشەی و ئەوانە لە خودی سیستەمەکەدایە، پێچەوانەی ئەوان، ئەنتی فاشیی، کە ئاوا تێدەگەن کە جەنگ و بێ کاری و نایەکسانی و نادادوەری کۆمەڵایەتی هی دەوڵەت و حکومەتی خراپن، گرفتەکە حکومەت و دەوڵەتی خراپن نەك خودی سیستەمەکە.

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر
23/04/2022

خوێندنەوە و ئەلف و بێی دۆزەخ… شوان عەباس بەدری

ئەڵێن کتێب خوێندنەوە دەرگای ژیانت بەڕوودا ئەکاتەوە ، بەڵام ڕاستییەکەی ئەمەیه ، کتێب خوێندنەوە هەنگاونانە بۆ ناو جیهانی خەمۆکی و گۆشەگیری ، کتێب دەرگایەکە بۆ ناو جیهانێکی جەهەنەم ئاسای تاقەت پروکێن ، کە دەسکی ئەو دەرگایەت بادا و هەنگاوت نایە ئەو دیو دەرگاکەوە ، ئیدی جگە لە تاریکی و ڕەشبینی و نائومێدی و لە هەمووی سامناکتر هۆش هیچی تر نابینیتەوە و ئەو کرانەوەی هۆش و تێگەیشتنەش لە ماهییەتی ڕاستەقینەی ژیان ، ژیانت دەکات بە دۆزەخێکی بێکۆتایی و بێمانا و کەسایەتیت یا هزرت یا دەروونت پڕ ئەبێت لە خۆڵەمێشی خۆخواردنەوەی سووچی تەنیایی ، تەنیاییەک کە گەر ئاگاداری نەبیت وەک خورە ، هێدی هێدی ناخت ئەخوات و چێژ هیچ مانایەکی بۆت نامێنێ .
زۆر جار دووچاری یاخیبوونێکی پڕ لە هەڵەت ئەکات و زۆر جاری تریش بە بێ ئەوەی بە خۆت بزانیت تەمەنت بە با ئەدات و لەناو زیندانی وەهمدا یەخسیر ئەبیت .

کتێب و خوێندنەوەی زۆر یەکەمین و دوایەمین دوژمنی مرۆڤە ، هەموو ئەلف و بێیەکی ناو کتێب و نووسینەکان جۆرە کەڵەپچییەکی تایبەتی نەبینراون کە قوڵبەستی خەیانت ئەکەن و هەڵتئەدەنە ناو ئوقیانووسێکی بێ کۆتایی مرەکەب و قەڵەم و ئایدیا و هزری جۆراوجۆری پڕ لە درۆ و بەرژەوەندی .

نووسەر و بیرمەندەکان درۆزنترین تاکەکانی ناو کۆمەڵگە بەرەو هەڵدێرێکی سامناکی پێچاوپێچ دەبەن و هەر وەک سیستەمە تۆتالی و دیکتاتۆری و ئایدلۆژییەکان لە هزر و کەسایەتیت دائەماڵن و ئەتکەن بە کۆیلەیەکی گوێڕایەڵی قەڵەمەکانیان .

ڕۆشنبیر و قەڵەم بەدەستەکان لە بەردوەشێنەکانی کۆمەڵگە سەرەتاییەکانی مرۆڤ زۆر دڕندەترن و بەردەوام بە ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ لە ڕێی نووسین و قسەکانیانەوە مێشکت ئەشۆن و بە کام لایەنە سیاسییەی بیانەوێ ، بە شووژەی نوکە قەڵەمەکانیان و نووکی شمشێری زمانیان پەلکێشت ئەکەن و تۆش مەڕئاسا تەنها سەرئەلەقێنی و چەپڵە لێئەدەی .

نە ببە بە دۆن کیشۆتی ناو ڕۆمانەکەی سەرڤانتێس و نە ببە بە گورگی بیابانەکەی هێرمان هسە و نە سیزیفەکەی کامۆ ، بخوێنەرەوە و ماوە ماوە لە خوێندنەوە خۆت داببڕە تا ژیان نەبێت بە زیندانێکی ژەنگاوی بێمانای بێچێژ و سادق هیدایەت ئاسا بەردەوام لە چاوەڕوانی مەرگدا دووکەڵی جگەرەکەت بە با نەدەی !

فەلسەفەی خوێندنەوە واتە گەیشتن بە کەناری ئارامی ، بەڵام زۆر جار لە ناو ژاوەژاوی فەیلەسوفە هەمەچەشنەکاندا وون ئەبیت و هەتا ئەبەد ناگەی بە کەنارە ئارامەکەی هزر و دەروونت !

وون بوون و وەهم و قوڵبەستکردنیش ئا لەو ژاوەژاوەوە دەست پێئەکات و هەندێک جاری دیکەش هۆشیاری زیاد لە ئەندازە ئەبێتە جەلادێکی قامچی بە دەستی بێ بەزەیی و ناخت شەقار شەقار ئەکات .

خوێنەری ناشی کۆیلەیەکی دەستەمۆیە و خوێنەری جدیش زیندانییەکی ئەبەدی ناو زیندانە دۆزەخ ئاسا بێماناکەی ژیانە !

شوان عەباس بەدری

گەڕان بۆ دوای بەهاکانی جوانیدا لە شیعری گۆراندا-3-…
نووسینی/ عەتا قەرەداخی

(بەشی سێیەم)

گۆران بە متمانەو دڵنیاییەوە پێداگری لەوە دەکات، ژن کە هەڵماو لوتکەی جوانیە ئەوی چاوەڕوانی مەرگ تەنیا بە دەرکەوتن و خۆنیشاندانی دەگێڕێتەوە بۆ ژیان. ئەمەش ئەوە نیشان دەدات کە ڕێگایەك هەیە بۆ رزگاربوون لە مردن یان بەلایەنی کەمەوە بۆ دواخستنی مردن کە ئەویش جوانیە. جوانیش وەکو پێشتر ئاماژەمان بۆ کرد لای گۆران دوو سەرچاوەی هەیە کە ئەوانیش سرووشت و ئافرەتن.
گۆران لەمە زیاتر دەڕوات و دەڵێت:

ئیتر رابوورد من پیر ببم، یان دڵم بمرێ
یا بلووری شادمانیم هەرگیز گەرد بگرێ.

واتە شاعیر باس لە مانەوەی هەتاهەتایی ونەمری دەکات. تەنانەت باسی مانەوەیەك دەکات کە بەهێزو بە چالاکیەوە بمێنێتەوەو هەرگیز نەگاتە قۆناغی پیری. ئەمەش مۆتیق و پاڵنەرێك لە پشتیەوە

راوەستاوە کە جوانیە بە تایبەتیش جوانی ئەوی ژن. ئێستا ئەو پرسیارە سەرهەڵدەدات ئایا لە رووی ڕاستیەوە ئەگەرێکی لەم جۆرە چاوەڕوانکراوە، یان ئەوەی شاعیر باسی دەکات بەرهەمی خەیال َو ئەندێشەو نائاگاییەو لە ڕاستیدا دروستکردنی یۆتۆپیایەکە؟ ئەوەی زەمینەش بۆ دروستکردنی ئەم یۆتۆپیایە فەراهەم دەکات جوانیە.

ئەوە ئاشکرایە کە جوانی خۆی شتێکی نەمرە، بەڵام ئەوی ژن کە لێرەدا بەرهەمهێنی ئەو جوانیەیە کە ئەوی چاوەڕوانی مەرگ زیندوو دەکاتەوەو دەیگەیەنێتە ئاستێك کە باسی ئەوە بکات جارێکی تر نە پیری لێی نزیك دەبێتەوەو نە مردن لە دەرگای بدات، خۆی بابەتێکە ملکەچی مردن و نەمانە. کەواتە ئەگەر جوانی ژن بتوانێت نەمری بەوی پیاو بدات، مانای وایە دەشێ نەمری لە سەرچاوەی مردوو یان لەناوچووەوە بەرهەمبهێنرێت. لێرەشدا ئەو پرسیارەیە خۆی دەسەپێنێت؟ ئایا شتێك هەیە ناوی نەمری بێت؟ ئایا ئەوەی نەمری بەرهەمدەهێنێت چیە؟ ڕاستە لێرەدا و لە چوارچێوەی ئەو دەقە شیعریەدا جوانی بەرهەمهێنی نەمریە، بەڵام جوانی خۆی بەرهەمی سەرچاوەیەکی نەمر نیە.

ڕاستە شاعیر باسی نەمری و مانەوەی هەتاهەتایی دەکات و رەتی دەکاتەوە جارێکی تر ئەو پیر ببێت، یان دڵی بمرێت. ئەمەش بانگەشەکردنی نەمریە. بەڵام دواتر ئاشکرا دەبێت کە نەمری لای گۆران نەمری جەستەو مانەوە نیە لە ژیاندا، بەڵکو بەدەستهێنانی نەمریە لە ڕێگای داهێنانەوە. سەرچاوەو مێتیقی داهێنانیش لای ئەم شاعیرە جوانیە. سەرچاوەی بەرهەمهێنانی جوانیش سرووشت و ئافرەتە. واتە ئەو باسی بەدەستهێنانی گەوهەرو ماهیەتی نەمری دەکات لە ڕێگای داهێنانەوە. ئەوەتا دەڵێت: ئەمجا ئەی یار، ئەی خوا.. ژنی عەشقم، ئەی ڤینووس

ئەی هەیکەلی بەدەن لە عاج توالێت ئابنووس
هیچ نەبێ بۆ .. بۆ خاتری جاهی ئەپۆلۆ
مەلی شیعرم مەیدان مەدە بکەوێ لە گۆ.

شاعیر لە وەسفێکی بەرزدا ئەوی یار دەدوێنێت، جارێك بە خواوەندی جوانی و دڵداری ناوی دەبات و دەمێك بە بەژن لە عاج و توالێت لە تەختەی ئەبەنووس دروستکراو وەسفی دەکات، کە مەبەستی لەم جۆرە وەسفەش ئەوەیە ئەوی شاژنی عەشق بەرزترین نموونەی جوانیەو بەو جوانیەش ئەمی لە کەناری مەرگەوە گێڕایەوە بۆ ژیان. بەڵام ئایا ئەم شێتی ژیانەو هەرچۆنێك بێت دەیەوێت بژی، یان بە واتایەکی تر، ترس لە مردن وای لێدەکات کە پەنا بۆ هەر شتێك ببات کە بەژیانیەوە ببەستێتەوە؟ یان لە پشتی ئەم دوو بۆچوونەوە شتێکی تر هەیەو ئەو دەیەوێت لە پێناوی ئەوەدا بژی، یان لە ڕاستیدا ژیانی ئەو لەوێدا

بە زیندوویی دەمێنێتەوە؟ وەڵامی ئەم پرسیارانەش بەروونی دەردەکەوێت، کاتێ ئەوی شاعیر رووده‌کاتە شاژنی عەشقی و تەنانەت بەجۆرێك لێی دەپاڕێتەوەو داوای لێدەکات لەبەر خاتری ئەپۆلۆی خواوەندی شیعرو حیکمەت یارمەتی بدات بۆ ئەوەی توانای شیعر بەرهەمهێنانی بەردەوام بێت. ئەو هێزێك بۆ بەرهەمهێنانی شیعر دیاری دەکات و بە مەلی شیعر ناوی دەبات کە دەشێ بە فریشتەی ئیلهام ناوببرێت یان پێی بگوترێت هێزی بەرهەمهێنانی شیعر. ئەمی شاعیر یەك ئامانجی روون و ئاشکرای هەیەو ژیان و زیندەگانی و مانەوەی تەنیا بۆ ئەو ئامانجە دەوێت، کە ئەویش بەردەوامبوونی فریشتەی ئیلهام بەخشی شیعری ئەوە. واتە ژیان و خۆزگەی مانەوەو ترس لە مردن و دەستگرتن بە ژیانەوە تەنیا بۆ ئەوەیە کە لە بەرهەمهێنانی شیعر بەردەوام بێت. کاتێکیش بەدوای جوانیدا وێڵەو دەیەوێت پێی بگات هەر لەبەرئەوەیە کە بۆ ئەو جوانی بەشێکە لەو هێز و پاڵنەرەی کە دەرگای داهێنانی شیعری ئەم بە کراوەی دەهێڵێتەوەو بەردەوام دەبێت لە داهێنان. بوون و مانەوەو نەمری ئەمیش تەنیا لە داهێناندایە نەك لە مانەوەی فیزکیدا و بەردەوام بوون وەکو هەر مرۆڤێك یان ئەفریدەبوویەکی تری بۆ بەرهەم. بە مانایەکی تر، شاعیر تا ئەو کاتە خۆی بە زیندوو دەزانێت کە توانای داهێنانی هەبێت. هەر لێرەشەوە لە کاتێکدا ئەمی شاعیر هەستی بە نزیکبوونەوەی مردن کردبێت، دەشێ بینین یان هەستکردنی ئەم بە ئەوی شێڕەژنی شۆخ، ئەو مەترسیەی کەمکردبێتەوە. واتە ئەوی ژن بە هەموو ئەو جوانیانەوە کە ئەمی شاعیر وەسفی دەکات ئیلهامی داهێنانی پێبەخشی بێت ئەوەش بە گوێرەی ئەمی شاعیر گۆڕانەوەیەتی لە کەناری مەرگەوە بۆ ژیانی پڕ لە چالاکی و جوڵەو بەرهەم. واتە لێرەدا جوانی ئەوی ژن هەم ئیلهام بەخشی شیعرە، هەم دەشێ وەکو پاڵنەری گۆڕانەوەی ئەم بۆ ژیان و بۆ ئاشتبوونەوە لەگەڵ ژیان سەیر بکرێت.

گۆران بێجگە لەوەی کە ئافرەت یان ژن بە جوڵێنەرو مۆتیڤی درێژەدان بە ژیان و تەنانەت گەیشتن بە نەمری دەزانێت، کاتێك دەبێت بە پاڵنەری داهێنان. ئەمەش لە کاتێکدا کە ئەو داهێنان بە بنەمای سەرەکی دەزانێت بۆ بەدەستهێنانی نەمری، کە دیارە مەبەست لە نەمریش مانەوەی ناوە. دیسان نەك هەر ئافرەت دەچوێنێت بە ڕەگەزە جوانەکانی سرووشت، بەڵکو ئافرەت وەك هەندێ لەو ڕەگەزە جوانانە یان بەرهەمی ئەو ڕەگەزە جوانانە دەناسێنێت. بۆ نیشاندانی ئەم پێشکەشکردنە، گۆران لە هەڵبەستی” شەوێك لە عەبدوڵا” دەڵێت:

ئافرەت: چرای کۆڕی ئاهەنگ
لەنجەی جووڵان، مۆسیقای دەنگ

یەکێ قژ زەرد، یەکێ چاورەش
یەکێك لێو وەك گوڵ – غونچەی گەش
یەکێك جوانی وەك هەتاوە
تین و تیشکی لە پێش چاوە
یەکێك مانگی شۆخ و شەنگە
سیحری جوانیەکەی بێ دەنگە
یەکێك شێوەی دوان خۆشە
جوان نیە، بەڵام جوان پۆشە.

ئاشکرایە کە گۆران ئەم هەڵبەستەی لە چ کات و دۆخێکدا نووسیووە، بەڵام وەسفی ئەو بۆ جوانی بەردەوام لە هەڵکشاندایە. ئەوەش لە شێوەی ئەو وێنە شیعریانەدا بەرجەستە دەکات کە یان لە لێکچوونی نێوان دوو ڕەگەز بەرهەمی هێناون کە ئەویش یان ئافرەت دەچوێنێت بە سرووشت یان بە پێچەوانەوە هەندێجار ئافرەت دەکاتە چەق و سرووشت بەو دەچوێنێت. یان وێنەکانی گۆران لەسەر بنەمای دووانەی دژ یان ناکۆك یان بەرامبەر پێکدێن کە لە هەردوو شێوەکەشدا چ لێکچواندن، چ دووانەی دژ بنەمان بۆ پێکهێنانی جۆرێك لە هاوسەنگی کە ئێمە پێشتر وەکو هارمۆنیای سرووشت یان ڕێکخستنی گەردوون باسمان کرد.
ئاشکرایە (لە عەبدوڵا)، جۆرێك لە ئاهەنگ یان کێبوونەوەی سەماو گۆرانی هەبووە، گۆران نەك هەر ئەو کاتەو لەوێ بەڵکو لە ئەزموونی شیعری گۆراندا بەگشتی ئافرەت چرا یان بزوێنەر یان ڕۆحی کۆڕی ئاهەنگ و ساتە خۆشەکانە، هەرچۆن بزوێنەری ژیان و سەرچاوەی ژیانە، بەهەمان شێوە ئافرەت خۆی مۆسیقاو گۆرانی و ئاهەنگ و سەمایە، ئافرەت ئەو تابلۆ رەنگینەیە کە لەسەر پەڕەی هەستی گۆران تابلۆیەکی رەنگینی جوانی بەرهەمێن و چێژ بەخشە. کەواتە لێرەدا گۆران جۆرێك شووناس دەدات بە ئافرەت کە ئەویش شووناسی ژیانە بە هەموو ڕەگەزە جوان و ناسك و هەست بزوێن و ڕۆح وروژێنەکانیەوە. بە مانایەکی تر ئافرەت سرووشتێکی رەنگاو رەنگە بە جوانی دیمەن و بە دەنگی خۆش و بە رووی گەش و بە بۆنی سەرسامکەرەوە. بە مانایەکی تر ئافرەت هەڵگری هەموو خاسێتە جوانەکانی ناو ئەم گەردوونەیەو شان بەشانی جوانی سرووشت سەرچاوەی بەرهەمهێنی هەموو چێژێکی جەستەیی و ڕۆحیە. هەروەك گۆران سەرباری ئەوەی شووناسێکی گشتی دەدات بە هەموو ئافرەت یان ڕەگەزی مێ، دیسان لەناو ئەو شووناسە گشتیەشدا جۆرێك لە پۆلێنکاری دووەمی دەکات و خاسێتە تایبەتیەکانی ئافرەتە جۆراو جۆرەکانیش دەکاتە بنەما بۆ پۆلێنکردنیان کە هەریەکەیان بەشێوەیەکە، بەڵام هەموویان لەژێر ناونیشانێکی گەورەتردا کۆدەبنەوە کە ئەویش بەشداریکردنی هەموویانە لە خاسێتێکی سەرەکیدا کە جوانیە. دیارە ئەو جوانیەش بەشە جۆراوجۆرەکانی جەستەی ئافرەت،

جوڵەی ئافرەت، دەنگی ئافرەت و عیشوەو نازی ئافرەت و ناسکی و رووبەری فراوانی ڕۆحیی لای ئافرەت بەرهەمدێنێتی. بێگومان لێرەدا کە گۆران بەو ئاوەڵناوە جوانانە وەسفی بەشە جۆراوجۆرەکانی جەستەی ئافرەت و دەنگ و زمان و ئاخاوتن و جوڵەو هەر شتێکی تری ئافرەت دەکات، بوونی ئافرەت وەکو هەر تابلۆیەکی جوان و قەشەنگی نێو ئەم سرووشتە پێشکەش دەکات. لێرەشدا لە ڕێگای کۆمەڵێك لێچواندنی ئافرەت و جوانیەکەیەوە بە ڕەگەزو جوانی ڕەگەزەکانی سرووشت ئەو تابلۆ قەشەنگە چێژ بەرهەمهێنە پێشکەش دەکات.

گۆران لە روانگەی جوانیەوە پێگەی ئەوی ئافرەت دیاری دەکات و ئەو بە پێی پێوانەی جوانی دەڕوانێتە ئافرەت و ئەوەش وای لێدەکات کە هەندێجار ئافرەت لە پێگەی ئافرەت یان مرۆڤەوە بگوازێتەوە بۆ پێگەیەکی بەرزترو وەکو بوویەکی ئەفسوونی یان بوویەك لە خەیاڵ و ئەندێشەدا سەیری بکات یان بیکات بە ئەفریدەبوویەکی ئەفسانەیی. لە هەڵبەستی"ئەڵڵای ئێغر"دا گۆران رووەدەکاتە ئەوی ئافرەت و بەمجۆرە دەیدوێنێت:

فریشتەی، یا پەری، یا حۆری ئەی شێخی مەلەك شێوە
بەعیشوەو خوو، لە هاوجینسی بەشەر ناکەی ئەڵڵای ئێغر.

گۆران بە تەواوەتی دڵنیا نیە کە ئەوی ئافرەت کام لەمانەیە: ئایا فریشتەیە، پەریە یان حۆری. ئەو ناتوانێت شووناسی ڕاستەقینەی ئەوی ئافرەت لێرەدا دیاری بکات، هۆکارەکەشی جوانی و شۆخ و شەنگیەو لێرەشدا ئەوە ئاشکرا دەبێت کە گۆران تەنیا دەزانێت ئەمانە هەموویان جوانن بەڵام پێوانەیەکی دیاریکراوی نیە بۆ جیاکردنەوەی ئەمانە لە رووی جوانیەوە، بۆیە ئەوی ئافرەت بەهەموویان دەچووێنێت. ئەمەش لە ئاستێکی تردا ئەوە نیشان دەدات کە لە روانگەی گۆرانەوە ئەوی ئافرەت جوانی هەموو ئەو هێما جوانانەی لەخۆیدا کۆکردووەتەوەو ناتوانرێت تەنیا بە یەکێکیان دابنرێت، بەڵام شاعیر لە شتێك دڵنیایە سەبارەت بە جوانی ئەوی ئافرەت کە ئەویش شۆخی مەلەك شێوەیەو بە جوڵەو رەفتارو هەڵسوکەوتیدا ئاشکرایە کە لە ڕەگەزی مرۆڤ جیاوازە. بێگومان جیاوازبوونەکەش ئەوەیە کە لە مرۆڤی ئاسایی بەرزترو باڵاترە. لێرەدا دیار نیە ئایا گۆران مەبەستی هەموو ئافرەتانە یان ئافرەتێکی دیاریکراوە. هەرچەندە لە ئاخاوتنکردنیدا لەوە دەچێت ئافرەتێکی دیاریکراو بدوێنێت، بەڵام لەسەر بنەمای تێڕوانینی گۆران بۆ ئافرەت یان ژن بە گشتی ئەوە دەردەکەوێت کە گۆران هەمان تێڕوانینی هەیە بۆ ئافرەت یان ژن بە گشتی و لە رووی جوانیەوە لەسەرووی ڕەگەزی مرۆڤەوە دایدەنێت و خاسێتی ئەفسانەی پێدەبەخشێت.

سەرباری ئەوەی کە گۆران دوو سەرچاوەی هەیە بۆ بەرهەمهێنانی جوانی

و هەر ئەو دوو سەرچاوەش مۆتیفی درێژەدان بە ژیانن لای ئەو و هەر ئەو دوو سەرچاوەش سرۆش بەو دەبەخشن بۆ ئەوەی مەلی شیعری بەردەوام گۆرانی بڵێت و لەوێشەوە نەمری بەدەست بهێنێت. بەڵام هەندێجار بەئاشکرا یەکێك لەو سەرچاوانە دەکاتە سەرچاوەی یەکەم کە ئەویش ئافرەت یان ژنە، تەنانەت وایشی نیشان دەدات ئەگەر ژن و جوانی ژن نەبێت رەنگە بەتەنیا جوانی سرووشت بەس نەبێت بۆ ئەوەی سرۆشی داهێنان بەو ببەخشێت. گۆران لە هەڵبەستی ” ژن “دا دەڵێت:

ژنە کە جلیوەیی حوسنی بە عیشق ئەکا پەراز
ژنە کە قووەت ئەخاتە خەیاڵی رەقص ئەنگیز
ژنە مووەللیدی عیشق و ژنیشە عیشق نەواز
ژنە کە تاری روبابی حەیات ئەکا تەهزیز
سەمایی واسیعی دڵ گەر لە ژن بکەی خاڵی
تەجللیاتی بەدایع غرووب ئەکا دیجوور
بەسەر سەمایی تەهیدا گوشاد ئەکا باڵی
لە کەوکەبی ئەمەلت ون ئەبێ تەبەسوقی نوور
لە کونجی خاتیرەما تا ژنێکی شۆخ نەکا
پەری سیفەت بە پەل و پێی جەمالەوە جیلوە
لە کوێ لە سەتحی زەمینا، لە سینەی فەلەکا
ئەبێتە مەنبەعی شیعرم بەدایعی دنیا؟

گۆران هەموو جوانی و جوڵەو دیمەن و دیاردەو بوویەکی هەست بزوێن و خۆشی بەخش دەبەستێتەوە بە ژنەوە. ژن سەرچاوەی خەیاڵ و خەیاڵبەخشە بەوی پیاو. ژن سەرچاوەی عیشقەو تەنانە هەر ژنە کە ژێی کەمانی ژیان دەلەرێنێتەوەو ئاوازی جوان لە ژیاندا بەرهەم دەهێنێت. بە مانایەکی تر ژن سەرچاوەی یەکەم و بنچینەیی ژیانە و بە دەرکردنی ژن لە ژیان، ژیان مانایەکی نابێت و لە ڕاستیشدا بوونی نامێنێت. بەلای گۆرانەوە بە بێ بوونی ژن نە سرووشت و نە ڕەگەزەکانی سرووشت هیچ جوانیەکیان نیە، نە ڕۆژ رووناکی دەبەخشێت، نە هیواو ئاسۆیەك لە ناخی مرۆڤدا دەمێنێت. واتە ئەوەی گۆران لێرەدا مەبەستیەتی بیڵێت ئەوەیە ژن هەرچۆن سەچاوەی ژیان و سەرچاوەی خەیاڵ و ئەندێشەو ئومێدو هیواو رووناکی و ئاسوودەیی و هەموو بوونێکی نێو ئەم گەردوونەیە، هەروەها سەرچاوەی داهێنانی شیعرو مۆسیقاو گۆرانیە. ئەو پێیوایە ئەگەر ژن بوونی نەبێت، بە تەنیا جوانی شتەکان کە مەبەستی ڕەگەزەکانی نێو سرووشتە ناتوانن ببنە سەرچاوەی بەرهەمهێنانی شیعر. واتە بە بێ بوونی ژن جوانی سرووشت ناتوانێت ببێتە پاڵنەرو مۆتیڤی داهێنان. بەڵێ لە روانگەی گۆرانەوە ژن بریتیە لە ژیان. کەواتە ژن سەرچاوەی هەموو بەرهەمهێنانێکی مرۆییە. ژن هۆکارو مۆتیڤی بەرهەمهێنانی مرۆڤایەتی

و ئازادی و بەهامرۆییەکانی و هەموو شارستانێتی مێژایەتیە. تا ئەو ئەندازەی کە بگوترێت ژن بەرهەمهێنی مرۆڤایەتی و بە مرۆڤبوونی ئەم ئەفریدەبووەیە کە ناوی مرۆڤەو سەروەری ئەم گەردوونەیەو دەیەوێت هەموونهێنیەکانی ئاشکرا بکات و دەسەڵات بەسەر هەموو جوڵەیەکیدا بکات و خۆی چارەنووسی خۆی دیاری بکات و چیتر بواڕێك بۆ هێزی میتافیزیك، یان بواڕێك بۆ هۆکارە نەزانراوەکان نەهێڵیتەوە بۆ جوڵاندنی سرووشت و بەرهەمهێنانی ئەو رووداو و دیاردانەی کە زۆرجار سرووشت دەڕوخێنن و هارمۆنیاکەی تێکدەدەن و بەوەش جوانی دەشێوێنن.

ژن بێجگە لەوەی سەرچاوەی جوانی و بەرهەمهێنی چێژو مێتیقی داهێنانە، هەروەها هەڵگری هیواو هێمای ئایندەو ڕێگای بەرەو ئاسۆی ئایندەو مژدەبەخشی ئاسودەییە. گۆران لەم رووەوە لە هەڵبەستی " جیلوەی شانۆ" دا دەڵێت:

فیدات ئەبم ژنی جوان، ئەی جەمالی سنعەتکار

بەڵێ دەلیلی سەعادەت ئەخەیتە پێش ئەنزار

بەلای گۆرانەوە هەڵگری پەیامی ئاسوودەیی ئایندەیە بەڵام ژنی جوان، هەرچەندە نازانرێت ئایا ئەو ئاسوودەییە ئاسوودەییەکی هەمیشەیە، یان ساتێکی کورت تەمەنە لە ئاسوودەیی کە بەهۆی ئەوی ژنی جوانەوە ئەم پێی دەگات. ئەگەر مەبەست لەمەی دووەمیان بێت واتە ئاسوودەیی کورت تەمەن ئەوا لە پشتی ئەم بۆچوونەوە دەلالەتی سێکسی هەیە، بەڵام ئەوەی تێبینی دەکرێت لای گۆران ئاسوودەیی رۆحی و جەستەیی هاوشانی یەکترن و لای ئەو ئاسوودەیی هەمیشەیش لە مانەوەو داهێنان و نەمری و تێکەڵاوبوون لەگەڵ بەهای باڵاو چێژی باڵای جوانیدا بەرهەم دێت.

ئاشکرایە سەرچاوەی سەرەکی بەرهەمهێنانی شیعر خەیاڵە. ئاستی بەرزی داهێنانیش لای گۆران پەیوەستە بە خەیاڵی قوڵ و مەودا فراوانی ئەوەوە، بەجۆرێك کۆی بەرهەمی شیعری گۆران وەکو یەکەیەکی یەکگرتوو وەها خۆی دەنوێنێت کە جیهانێکی یۆتۆپی بێت، جیهانێك کە بە ڕەگەزەکانی جوانی رازێنرابێتەوەو دەستێکی هونەری رەنگین نەخشەسازی بۆ کردبێت و کۆی جیهانەکەش وەکو تابلۆیەکی گەورەی رەنگاو رەنگ خۆی نمایش دەکات. ئەوەش لە ئاستی یەکەمدا وەکو بنەمای دەق دەبێتە دەلالەت بۆ هەڵگرتنی مەدلولێکی گشتی کە فرەێتیە بە هەموو رەهەندەکانیەوە، بە فرە رەنگی و فرە دەنگی و فرە سیمایی و فرە روخساری و فرە بۆچوونی کە هەموو ئەمانەش رایەڵەیەکی بەهێز پێکیانەوە دەبەستێت کە ئەویش رۆح و گەوهەری جوانیەو لەژێر کاریگەری هێزی گەورەو هەژمونکەری جوانیدا لەو پۆتۆپیایەدا هەموو شتێك مانای خۆی دەبێت و دەشێ شوناسی خۆیی هەبێت. گۆران لە وەسفی

هەڵپەڕکێی ژناندا کە لە " گەشت لە قەرەداخ"دا بینیوێتی دەڵێت:

خەوە خەیاڵە؟ عەردە بەهەشت؟
هەڵپەڕکێی ژنە یا هی فریشتە؟
پەلکەزێڕینەی ئێوارەی بەهار
لە عەزرەت تارای سوور کەوتۆتە خوار.

کاتێ گۆران ئەم هەڵپەڕکێیە دەبینێت کە دیارە لە واقیعدا ئەم بینینە روویداوە، بەجۆرێك وەسفی دەكات كە ڕاستەخۆ ڕۆڵ و كاریگەری بەهێزی خەیاڵ لە وەسفکردنەکەدا دیارە، بەجۆرێك کە واینیشان دەدات ئەو هەڵپەڕکێیە لە خەون یان لە خەیاڵ دەچێت. واتە درووستکردنی رووداوێك لە خەیاڵێدا کە بێگومان رووداوێکە لە لوتکەی جوانیدا. ئەو بۆ ئەو ئاستە لە جوانی هەڵپەڕکێ نموونەیەکی باڵای هەیە کە ئەویش هەڵپەڕکێی فریشتەیە. ئێستا سەرسام ماوەو دەپرسێت ئایا ئەو هەڵپەڕکێیە هەڵپەڕکێ ژنە یان هی فریشتە. ئەمەش لێواندنێکە کە شێوازی دەربڕینەکەی لێکچواندنێکە لە گەوهەردا لە نێوان نزم و بەرزدا، بەڵام لە خودی رووداوەکەدا ئەوەی لێکچواندنی پێکراوە ئەوەندە قەشەنگ و جوانە دەگاتە ئاستی نموونە باڵاکە، واتە سەرچاوەکە. جوانی ئەم دیمەنی هەڵپەڕکێیە کە بێگومان بووکیش لە ریزی هەڵپەڕکێکەدایە کاریگەری لەسەر سرووشت دادەنێت و تەنانەت سرووشت دەخاتە ژێر هەژموونی خۆیەوەو دیمەنی جوانی هەڵپەڕکێی ژنان و تارای سووری بووك سرووشت ناچار دەکەن بۆ وەڵامدانەوە. سەرئەنجام پەلکەزێڕینە کە لە دوای بارانی بەهار دەردەکەوێت و بریتیە لە گورزەیەك لە تیشکی رەنگاورەنگی شکاوەی قەشەنگ و جوان دادەبەزێتە خوارەوە بۆ سەر هەڵپەڕکێی ژنان، ئەگەرچی کاتی گەشتەکەو ئەو هەڵپەڕکێیەش وەرزی هاوینە. کەواتە جوانی و کاریگەری ئەو دیمەنە یۆتۆپیەی کە هەڵپەڕکێی ژنان درووستی کردووە تەنانەت کاری لە کات و دیاردەکانی سرووشتیش کردووەو گۆڕانکاری تێداکردوون. بەهۆی جوانی و سەرنجڕاکێشی هەڵپەڕکێی ژنانەوە لە وەرزی هاویندا. پەلکەزێڕینە کە دوای بارانی زۆری بەهار دەردەکەوێت، بەڵام لەم کاتەدا دەرکەوتووە. کەواتەجوانی ژن و کاریگەری ئەو جوانیە تەنانەت گۆڕانکاری لە هارمۆنیای سرووشتیشدا دەکات. لێرەودا زیاتر ڕۆڵی ژن وەکو کارکەری گۆڕان درووستکەر دەردەکەوێت. لە ڕاستیدا وەسفی ژن و وەسفی سرووشت لای گۆران وادەردەکەوێت لەوە جوانترین کە خۆیان هەن(8).

وەکو پێشتریش ئاماژەمان بۆ کرد، بنەمای سەرەکی بنیادی شیعری گۆران پەیوەندی نێوان دووانەی لێکچوو یان دووانەی دژە، ئەمەش بنەمای سەرەکی جێگیری و هارمۆنیای سرووشت و گەردوونە. گۆران سەرباری ئەوەی کە دووانەی نێرو مێ، یان پیاو و ژن وەکو دوو

پێکهێنەری سەرەکی ژیان سەیر دەکات، سەرباری ئەوەی وەکو دووانەی بەرامبەر دایان دەنێت، بەڵام لەو روانگەیەوە سەیری پەیوەندی نێوانیان دەکات کە تەواوکەری یەکترین. دەشێ ئەمەش لە روانگەی ئەو بۆچوونەوە بێت کە پێیوایە دژو ناکۆکەکانیش یەکتری تەواو دەکەن. هەرچەندە لە رووی گەوهەرییەوە نێرومێ زیاتر لەوەی دژبن، بەرامبەر، یان هاوشان یان تەواوکەری یەکترین. سەرباری ئەم لەبەرامبەر یەکتر دانانە، گۆران پیاو وەکو هێمای هێزو ژنیش وەکو هێمای جوانی-سۆز- نەرم و نیانی- ناسکی سەیر دەکات. لە وەسفی ئەو هەڵپەڕکێیەدا کە لە گەشتی قەرەداخدا بینیوێتی، پاش ماوەیەك لە هەڵپەڕینی پیاوان دەڵێت:

نۆرەی ئافرەتە ئەمجا هەڵپەڕێ

سا هێز دەست بەردا، جوانی دەست بگرێ.

هێز وەکو گوتمان مەبەست پیاوانە و جوانیش مەبەست ژنانە. لێرەوە دیسان گۆران ژن وەکو جوانی پێناسە دەکات و لە هەمان کاتدا ئەو جۆرێك لە هاوشانی لە نێوان (هێز/ جوانی)دا درووست دەکات و ئەوەش وای لێدەکات کە تەنانەت بۆ هەڵپەڕکێش یەکسانی لە نێوان ئەم دوو ڕەگەزەدا درووست بکات. واتە لێرەدا ئەوە ئاشکرا دەبێت کە جوانی ئافرەت بە ئەندازەی هێزی پیاو گەریگەری هەیەو ڕێگا نادات هەژموونی هێزی پیاو بەسەر ئافرەتدا باڵادەست بێت. هەروەك ئەوەشمان بۆ ئاشکرا دەکات کە دەسەڵات تەنیا لە هێزدا نیە بەڵکو جوانیش وەکو سامانێکی مەعنەوی گەورە بەرهەمهێنی دەسەڵاتە. هەر لێرەوە لەبەرامبەر هێزی پیاودا، جوانی ژن هەیە کە دەبێتە هۆی درووستکردنی جۆرێك لە هاوسەنگی لە نێوان ئەم دوو ڕەگەزەدا. گۆران نایەوێت بە درووشمی سادەی زمانی باس لە هاوشانی و یەکسانی نێوان ژن و پیاو بکات، بەڵکو لەبەرامبەر هێزی پیاودا ڕەگەزێك لای ژن دەدوێنێت کە ئەوەندە تواناو هێزی هەیە لەبەرامبەر هێزی پیاو یان ڕەگەزی نێردا رایبگرێت. هەروەك ئاشکرایە لای گۆران پەیوەندی دەسەڵاتی بەرهەمهاتوو لە هێزی پیاو، لەگەڵ دەسەڵاتی بەرهەمهاتوو لە جوانی ژن، پەیوەندی دوژمنایەتی و لە رووی یەکتردا وەستان نیە، بەڵکو هاوسەنگی درووستکردن و تەواوکردنی یەکتریە.

سەرباری ئەوەی کە جوانی ئافرەت زیاتر دەچوێنرێت بە جوانی سرووشت، بەڵام لای گۆران هەندێجار بە مرۆڤکردنی سرووشت هەیە. واتە خاسێتەکانی مرۆڤـــ بۆ سرووشت قەرز دەکات یان سرووشت بە جوانی ئافرەت دەچوێنێت کە سەرچاوەی ئەم جۆرە لە لێکچواندن لە پێش گۆراندا لای مەولەوی ئاشکرابووە. واتە گوڵ و ڕەگەزەکانی تری سرووشتی چواندووە بە جوانی یار یان ئافرەت. گۆران لێرەدا خاسێتی مرۆڤـــ بە سرووشت دەبەخشێت، کاتێ دەڵێت:

سەرانسەری چەم داری ژاڵەیە
ئەو داوێن سەوزی سەرلق ئاڵەیە
ڕۆژ: ڕۆژی شایی، کات: بەیانیە
تەبیعەت مەستی بزەی جوانیە.

لێرەدا لێکچواندنی سرووشت بە مرۆڤـــ هەیە. کاتێ وەسفی داری ژاڵە دەکات لە وێنەیەکی قەشەنگدا باسی سەوزی داوێنی ئەو درەختەو ئاڵی سەری دەکــات. داوێــن بۆ مرۆڤـــــ دەبێــت و زیــاتریش بۆ ئــافرەت بەکاردێت. بۆ نموونە دەگوترێت داوێنی کراسەکەی. هەروەك ئاڵ زیاتر ئاوەڵناوێکە بۆ وەسفی لێو و روومەتی ئافرەت بەکار دێت، بەڵام لێرەدا ئەم وەسفکردنانە دراونەتە پاڵ درەختی ژاڵە، وەکو ڕەگەزێکی نێو سرووشت. هەروەها بزە کە بە مانای زەردەخەنە دێت خاسێتی مرۆڤە بەڵام گۆران ئەم ئاوەڵناوە بەکار دەهێنێت بۆ وەسفی سرووشت. واتە خاسێتی مرۆڤـــ دەدات بە سرووشت بەوەی ئاوەڵناوی بزەی جوانی پێ دەبەخشێت. هەروەك ناوی ئەندامێکی جەستەی مرۆڤـــ هەیە کە بزەی لەسەر دەبێت ئەویش لێوە، بەڵام لە دەقەکەدا ناوی نەهاتووە.

کەواتە سرووشت وەکو مرۆڤـــ بزەی جوانی لەسەر لێوێتی. کردنی مرۆڤـــ بە سەرچاوە بۆ ئەوەی ڕەگەزەکانی سرووشت بەو بچوێندرێت مانای ئەوەیە کە شاعیر لە روانگەی جوانیەوە سەیری هەموو شتێك دەکات و کام شت جوانتر بێت لای ئەو دەبێتە سەرچاوە. لە زۆربەی وێنەو دەقەکانیدا سرووشت و جوانی سرووشت سەرچاوەیەو جوانی ئافرەت بەو دەچونرێت، بەڵام لێرەشدا جوانی ئافرەت دەکرێتە سەرچاوەو سرووشت بەو دەچوێنرێت، یان خاسێتەکانی مرۆڤ دەدرێن بە سرووشت، کە ئەوەش بریتیە لە بە مرۆڤکردنی سرووشت. ئەوەش مانای زیاتر بەهاپێدان و بە گرنگ سەیرکردنی سرووشتە بۆیە خاسێتەکانی مرۆڤی پێدەبەخشرێت.

گۆران خاسێتــەکانی مرۆڤـــ بەکاردەهێنێت بۆ وەسفی کات، بەڵام کاتیش لەو چوارچێوەیەدا وەکو ڕەگەزێکی سرووشت بەکاردەهێنێت کە ئەو کاتەش پایزە. لە هەڵبەستی” پایز”دا دەڵێت:

پایز! پایز / بووکی پرچ زەرد
من مات تۆ زیز/ هەردوو هاودەرد.

پایز یەکێکە لە چوار وەزەکەی ساڵ کە وەرزی پێگەیشتنی بەروبووم و پاشان گەڵاڕێزان و رووتبوونی داردرەخت و دیمەنی سرووشتە. گۆران ئەم وەرزە بە بووك ناو دەبات، بەڵام بووکێکی پرچ زەرد. ئاشکرایە بووك تەنیا بەو ئافرەتە دەگوترێت کە شوودەکات و لەکاتی گواستنەوە لە ماڵی باوانەوە بۆ ماڵی نوێ و بۆ لای زاوا پێی دەگوترێت بووك کە لە کوردەواریدا بووك دەڕازێنرێتەوەو وەك دەزانین پێشتر تارای سوور دەدرا بەسەردا بووکدا. کەواتە گۆران خاسێتی بووك وەردەگرێت

بۆ پایزو لەبری تارای سوور، ئەو بە پرچ زەرد وەسفی دەکات کە لەڕاستیدا ئەوەش وەسفێکی زۆر وردو جوانە بۆ وەرزی پایز کە گۆران بە پایز دەڵێت تۆ لە جوانیدا بووکیت، بەڵام بووکێکی پرچ زەرد نەك سەرداپۆشراو بە تارای سوور. هەروەها شاعیر لێکچوون لە نێوان خۆی و پایزدا درووست دەکات. واتە خۆی و ئەوی بووکی پایز وەکو یەك نیشان دەدات. ئاشکرایە پایز هێمایە بۆ غەمگینی و بێزاری و تەنانەت جۆرێك لە بێ هیوایی و سەرکەوتنی تەمەن. وەسفکردنی پایز بە پرچی زەردەوەو بە زیزی، ئاماژە بۆ ئەو خەمباری و بێ هیواییە دەکات کە هاوشێوەیە لەگەڵ مات و مەلولیەکەی ئەمدا. کەواتە لێرەدا خاسێتی مرۆڤـــ بە کات، یان بە وەرزی پایز وەکو بەشێك لە سرووشت دەبەخشرێت، کە ئەویش وەکو ئەمی مرۆڤـــ خەمبارو بێزارو بێ هیوایە. لە ڕاستیدا کات شتێکی بێلایەنە بەڵام کاتێ خاسێتی پایزی پێدەدرێت، مانای وایە لە ڕێگای ئەو خاسێتەوە جۆرێك لە ناساندن دێتە ئاراوە، کە خاسێتی بووکیشی بخرێتە پاڵ، ئەو کاتە مانای وایە لە ڕێگای پێدانی خاسێتی مرۆییەوە شووناسی ڕاستەقینەی ئەو کاتە دیاری دەکرێت و ئاماژەش بۆ ئەو دەلالەت و مانایە دەکرێت کە لەپشتی ئەم کاتەوە هەیە.

هەروەك لە هەڵبەستی" هەوری پایز"دا گۆران خاسێتی مرۆییبوون یان بە مرۆڤکردن دەبەخشێتە هەموو سرووشت و وەکو مرۆڤـــ باسی دەکات. کاتێ دەڵێت:

بگرمێنێ، تەپ و لم دابکا، بیکاتە شەست، هەرگیز
نەوەستی قوڵپی گریانی، نەوەستی هەورەکەی پایز
تەبیعەت زەردو ژاکاوە، لە حاڵی گیان کەنشتایە
نیشانەی ماتەمی پایز لە فرمێسکی درشتایە.

گۆران باسی باران بارین دەکات کە لە کوردەواریدا ئەگەر یەکەم بارانی ئەو ساڵە بێت پێی دەڵێن بارانی پەڵە. لە شێوەی دەربڕینی بنیادی زمانی دەقەکەدا جۆرێك لە حەزکردن، یان پەرۆشی بۆ بارینی ئەو بارانە هەست پێدەکرێت. واتە وادەردەکەوێت کە بوونی ئەو بارانە پێویست بێت، ئەگەرچی بارانی پەڵەبێت پاش هاوینی درێژو وشك کە سەرەتای ساڵی نوێی چاندن و وەشاندنە، یان ئەگەر بارانی مەعنەوی بێت بۆ شۆردنەوەو خاوێنکردنەوەی هەموو ئەو توخم و ڕەگەزە پیس و ناشیرین و خراپانەی کەوتوونەتە سەر زەوی و دارو درەخت و رووی جوانی ئەوان و سرووشتیان بەگشتی تەڵخ کردبێت. ئەوی قسەکەری شیعرەکە داوای بارینی بارانی بە خورژم دەکات، بەڵام بارینی ئەو بارانە بە قوڵپی گریان ناو دەبات کە گریان خاسێتێکی مرۆییە، بەڵام شاعیر وەسفی بارانی پێدەکات، واتە خاسێتی مرۆڤـــ دەدات بە باران، یان بە هەور کە باران لەوەوە دەبارێت. لە باڵێکی

وەهاشدا ئەگەر هەور بگری مانای وایە باران فرمێسكی هەورە. هەڵبەت پایز هێمای خەمباری و دڵتەنگیە. مرۆڤ ئەگەر هەست بە دڵتەنگی لە ئەندازە بەدەر بكات، گریان دەبێتە شێوەیەكی هەڵڕشتنی ئەو خەفەت و خەمباریەو كەمێك باری شانی ئەو سووك دەكات. هەروەك ئاشكرایە وەكو جۆرێك لە خاوێنكردنەوەی ڕۆح سەیری گریان دەكرێت. كەواتە بەهەمان شێوە ڕەنگ زەردی و مات و مەلولی پایزیش هەمان ئاماژەی هەیەو گریان هۆكارێكە بۆ سووك كردنی باری قورسی سەرشانی پایز. كەواتە لێرەدا بە گشتی پایز وەكو مرۆڤـــ وەسف دەكرێت، یان خاسێتی مرۆیی بە پایز دەدرێت و پایز دەكرێت بە مرۆڤـــ و وەكو مرۆڤیش خەمبار دەبێت. لەم وەرزەدا سرووشت بە گشتی ڕەنگ زەردو شێواوە، درەختەكان پرچیان شێواوەو بەرگی سەوزیان زەردبووە. بەگشتی ئەم بووەی كە شاعیر وەكو مرۆڤـــ یان زیندەوەر وەسفی دەكات لە حاڵی گیان كێشان یان مردندایە. دیارە هۆكاری ماتی پایزو گریانی بە قۆپی پایز مەرگی سرووشتە. لێرەوە بە ئاشكرا دەردەكەوێت كە گۆران سرووشت و پایز وەكو مرۆڤـــ وەسف دەكات و وەكو مرۆڤـــ لەگەڵیان دەدوێت. هەرچۆن لە لایەكەوە خاسێتە جوانەكانی سرووشت وەردەگرێت بۆ وەسفكردنی جوانی مرۆڤ، گۆران بەهەمان شێوە خاسێتەكانی مرۆڤیش وەردەگرێت بۆ وەسفكردن یان دەرخستنی هەندێ بارو دیاردەی سرووشت. بەڵام زیاتر ئەو خاسێتانەی مرۆڤـ وەردەگرێت كە ئاماژەی خەمباری و بێ هیوایی و ناكارایی و مردن و كۆتایی دەكەن. بۆ نموونە هەور دەگری، پایز خەمبارو مات و مەلولە، تەبیعەت زەردو ژاكاوە، پایز بووكی پرچ زەردە.

دیسان گۆران جوانی ڕەگەزەكانی سروشت دەچوێنێت بە جوانی مرۆڤـــ. ئەم شوێن گۆڕینە لە لێچواندندا كە جارێك ئافرەت دەچوێنێت بە سرووشت و جارێك سرووشت دەچوێنێت بە ئافرەت، ئەوە نیشان دەدات كە ئەم دوو ڕەگەزە كە هەردووكیان سەرچاوەو بەرهەمهێنی جوانین و هەردووكیشیان سەرچاوەی ئیلهامی شیعری گۆرانن و شیعریش بەلای ئەوەوە هۆكارێكە بۆ هێشتنەوەی ناوی مرۆڤـــ و بەجۆرێك نەمری پێ دەبەخشێت. بە گشتی ئەم دوو انە هاوشانن یان هاوتاو یەكسانن لە جوانیدا و تا ئەو ئەندازەیەی هیچ كامیان بە بێ بوونی ئەویتریان ئەو جوانیەی نابێت كە پێكەوە هەیانە. گۆران لە هەڵبەستی "دارچوالەی پشكووتوو"دا، دارچوالە دەچوێنێت بە بووك، واتە درەخت لەگەڵ مرۆڤدا لێكچواندنی پێ دەكرێت، بەڵام نەمرۆڤێكی ئاسایی و نە مرۆڤـــ لە ساتێكی ئاساییدا، بەڵكو ئافرەت و لە ساتێكدا كە بووك بێت، كە ئەو ساتەش بۆ هەموو ئافرەتێك هەستیارترین ساتەوەختی ژیانە، ساتی لوتكەی ڕازاندنەوەو جوانی و مەستی و چاوەڕوانی ئەو ئافرەتەیە. گۆران لەم هەڵبەستەدا دەڵێت:

ریزێك نەمامی دارچواڵەی نازدار
کە ڕێك وەستابوون لەسەر گیای بەهار
وەك بولبول ئەندامیان لە سووراو نابوو
لەنجەی تاوتاویان بۆ چپەی با بوو.

دارچواڵە خاسێتی بووکیان پێ دەدرێت و وەکو بووك سووراو دەکەن، هەروەها لەنجەولار دەکەن کە ئەمیش دیسان خاسێتی ئافرەتە لە کاتی جوڵاندندا. هەروەها (با) لە ڕێگای خاسێت یان چالاکیەکی مرۆییەوە وەسف دەکرێت کە ئەویش “چپە”یە، ئاشکرایە چپە دواندنی مرۆڤە بە دەنگێکی نزم. ئێستا چپە وەسفی بای پێ دەکرێت و لەنجەی دارچواڵە بۆ چپەی بایە. لەم لێدوانە دووجەمسەریەدا ئافرەت و سرووشت هەر جارەو یەکێکیان دەبێتە سەرچاوەو ئەویتریانی پێ بەراورد دەکرێت، یان لێکچواندنیان پێ دەکرێت. ئەمەش وەکو گوتمان دیدو تێڕوانینی گۆران بۆ ئەم دوو ڕەگەزەی بەرهەمهێنی جوانی نیشان دەدات کە یەکێکیان مرۆڤە و ئەویتریان سرووشتە. مرۆڤ بەرزترین و هوشیارترین ئەفریدەبووی ناو ئەم گەردوونەیەو ئەویتریان سرووشتی جوانە واتە ئەو سرووشتەی کە سەرچاوەی بوونە یان لە پێناوی مرۆڤدا درووستکراوە یان هەیە.

گۆران لە هەڵبەستی “دوا سەرنج”دا کە بە دەست بەسەرکراوی ئەو ئافرەتە دەبینێت و ئەو بینینە دەبێتە ئیلهامی ئەم شیعرەی، ئەگەرچی واپێدەچێت ئافرەتە قژزەردەکە لە چاوەڕوانی کەسێکی تردا بێت و لە گۆرانی دەست بە کۆت و پێوەند بۆ ئاگابێت. گۆران لە جوانی ئەو شۆخە هیوای ئازادبوون وەردەگرێت. کاتێك دەڵێت:

پرشنگی نیگایەك کە لە ڕووی ڕووناك
هەڵئەستێ و تیژ ئەکشێ تا ناخی دەروون
کڵپەی نوێ ئەخاتە کوورەی عەشقی پاك
دەفری گیان لیپ ئەکا خۆزگەی بەربوون
بۆ ئەوەی بتوانم لە پەردەی بیرم
نیگارێ هەڵکەنم شێوەی لێت بچێ
تا هەرچەن گازی گرت لە لەش زنجیرم
ئازارم سووکتر کا خەیاڵی کچێ.

دیسان گۆران دەیەوێت لە سەر پەردەی ناسکی خەیاڵی، وێنەیەکی ئەم شۆخە بکێشێ بۆ ئەوەی ئەو دیمەنە جوانەی لەیاد نەچێتەوە، چونکە پێیوایە ئەو دیمەنە جوانە هێزێکی مەعنەوی گەورەی پێ دەبەخشێت و وای لێدەکات لەبەردەم ئازارو ئەشکەنجەی زینداندا بەهێزترو دان بەخۆدا گرتووتر بێت. کەواتە لێرەدا وێنەی ئەوی ئافرەت لە لایەك هیوای ڕزگاربوون بە ئەمی زیندانی دەبەخشێت و لە لایەکی تریشەوە دەبێتە هۆی سووککردنی ئازاری زنجیرو ئەشکەنجەی زیندان. ئەمەش

ئەوە نیشان دەدات ئافرەت هەر تەنیا سەرچاوەی چێژو مۆتیفی داهێنان و ژیان نیە لای گۆران، بەڵکو هیوابەخشی ژیان و ئازادیەو ورەبەخش و بەهێزکەری گیانی بەرگری مرۆڤە بەرامبەر بە ئازارو ئەشکەنجەو زیندان. لێرەوە ئەو دەلالەتە بەرهەم دێت کە ئافرەت بە هەموو شێوەیەك مۆتیفی ژیان و بەردەوامی و نەڕواخان و هیوای ئایندەیە.

هەڵاواردنی میللی،کێشەی زمان و ڕێگە چارەی کۆمۆنیزمی کرێکاری… حەمید تەقوایی

ئەم دەقی ئەم نوسینە لەسەر بنەمای چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵی جەدید ئامادەکراوە.

دیمانەی خەلیل کێوان لەگەڵ حەمید تەقوایی

وەرگێڕانی: کاوە عومەر

٢٠٢٢\٠٤\٢٣

خەلیل کێوان: چەوسانەوە وهەڵاواردن و تەنانەت سوکایەتی لەسەر بنەمای میللەت ڕاستیەکە کە بەئاشکرا بەسەر بەشێک لە خەڵکی ئێراندا ئەنجام ئەدرێت.
بێ بەشیە ئابوری وسیاسی وکۆمەڵایەتی و کلتوریەکان بەهۆی ئینتیمای نەتەوەییەوە یەکێکە لە ڕوخسارە دزێوو دژە ئینسانیەکانی کۆمەڵگەی ئێرانە. بێبەشکردنی بەشێک لەخەڵک لە سود وەرگرتن لە زمانی دایک و بەفەرمی نەناسینی زمانە باوەکان لە وڵاتدا یەکێکە لە دەرکەوتەکانی هەڵاواردن لەسەر بنەمای میللەت.
ناسیۆنالیستەکان وقەوم پەرستەکان دەستیان بردوە بۆ کێشەی ستەم وهەڵاواردنی میللی وخۆراکی لێوەردەگرن. ئەوان لەکۆتایدا چەوسانەوەیەک ئاشکرادەکەن وخوازیاری لابردنی ئەو کێشەیەن.حەمید تەقوایی، تۆ کە ڕەخنەگری لە ناسیۆنالیست ونەتەوە چیەکان،ئایا وابیرناکەیتەوە کەلە ڕەخنەگرتنەکاتانەدا لەوان توندڕەوی دەکەن؟وابیرناکەیتەوە کە ئەوان لەسەر حەقن لەو بابەتەدا کە ئەو کێشەیە دەخەنە ڕوو و بەرجەستەی دەکەنەوە؟

حەمید تەقوایی:هەر بەو شێوەی کە ئاماژەتان پێدا کێشەی ستەم وهەڵاواردنی میللی کێشەیەکی بابەتی و واقیعیە لە کۆمەڵگەی ئێران و زۆر کۆمەڵگەی تردا.بەڵام ناسیۆنالیستەکان ئەرک وئامانجیان لابردنی ئەو ستەمە نیە.ئەوان لەسەر بنەمای ئەو چەوسانەوەیە بەشوێن ئامانج و خواستی خۆیانەوەن.

ناسیۆنالیزم ئایدلۆژی وسیستەمێکی هزری و بەهایی تایبەتە بەچینی سەرمایەدار.تایبەتە بە لەسەدا یەکەکان.ئیستا ئەوان لە شوێنێکدا لە دەسەڵاتدان و دەوڵەتیان هەیە.لە جێگایەکیشدا لە دەوڵەتدا نین و بەوتەی خۆیان"کەمینەی میللی"پێکدەهێنن.بەڵام ئامانجیان هەر ئەوەیە کە بەدەسەڵات بگەن.کە میللەت دروست بکەن ودەوڵەت دروست بکەن،بە ئەوەی کە بازاڕی ناوخۆیی خۆیانیان هەبێت،کەکردنەوەی قازانج وکەکردنەوەی سامانی خۆیانیان هەبێت و بەرژەوەندی سیاسی و ئابوریان کە لەو چوارچێوە میللیە کەدا ئامانجی بەرزیانە بهێننەدەرەوە.لەبنەڕەتدا لەناو مێژودا هەر بەو شێوەیە میللەتەکان ودەوڵەتەکان دروست بوون.

میللەتەکان بە لابردنی هەڵاواردنی میللی دوورست نەبوون،بەڵکو لەسەر بنەمای بەرژەوەندی چینێکی تازە پێگەیشتوو پێکهاتبون کەلە کۆتاییەکانی سەدەکانی ناوەڕاستدا لەئەورپا لە دژی پاشا وخانەدانەکان و کۆمەڵگەی داخراوی دەربەگایەتی هاتبوویە مەیدان و ئەیویست بەرژەوەندی ئابوری خۆی،بەرژەوەندی چینی بەرژوازی یا سەرمایەداری دەستەبەربکات.ئەم چینە بە ئەوەی کە بازاڕی خۆی هەبێت،بە ئەوەی کە دەسەڵاتی ئابوری وسیاسی خۆی لەو کۆمەڵگە فیئودالیەدا کە خێڵەکی و میر میرەیی بوون دامەزرێنێت،ناچار بوو کە هەموان لەژێر ئاڵای میللەتێکدا کۆبکاتەوە،ناچار بوو کە کۆمەڵگەیەک بەناوی میللەت و ولاتەوە دامەزرێنێت هەتا کۆموو کوەیەکانی کۆمەڵگەی داخراوی فیئودالی بخاتە لاوە و دەسەڵاتی ئابوری وسیاسی خۆی بەدەستەوە بگرێت.ئەمڕۆ ئیتر لە سەرتاسەری جیهاندا وڵات ومیللەتەکان دروست بوون لە هەموو جێگایەک چینی سەرمایەدار دەسەڵاتدارە.

بەڵام بەشێک لە سەرمایەداران کە بەخۆیان دەڵێن"کەمینەیی میللی" کە هێشتا وڵات ودەوڵەتێکیان نیە.ئەوانە لە کۆمەڵگەی تردا لەگەڵ سیستەمی ولاتی-میللی تردا کە پیشتر دروستکراوە دەژین.ئەوانەش دەیانەویت ببنە سەری ناوسەران!واتە بەشێک لە چینی سەرمایەدار کە زمان و مێژوچەی خۆیان هەیە بەڵام خاوەنی وڵاتەک نیە ئەیەوێت وڵاتی خۆی،واتە بازاڕی ناوخۆ و چالاکی ئابوری ،خۆیشی هەبێت ودەسەڵاتی سیاسی خۆشی بەدەستەوە بگرێت.ئەوانە بە ئەوەی بەو ئامانجە بگەن سود لە ستەمی میللی وەردەگرن کە کێشەیەکی واقیعیە.

ڕێگام بدە کە نموونەیەک بهێنمەوە. دەزانیت کە کیشەی فەلەستین کێشەیەکی واقیعیە. ملیۆنەها کەس لە خەڵک لە سەرخاکی مێژوویی خۆیان، جێگایەک لەوێدا دەژیان. ماڵیان هەبوو، ئاوارە بوون ولەجێی ئەودا وڵاتێکیان بەناوی ئیسرائیلەوە دامەزراند. ئەمە کێشەیەکی واقیعیە بەڵام ئەحزاب وهێزە سەرو کۆنەپەرستە ئیسلامیەکان نان دەخۆن، پایەیەکی بزوتنەوەی ئیسلامی سیاسی هەر ئەمەیە. هێزەکانی وەک حەماس، وەکو حزبوڵڵا، وەکو خودی کۆماری ئیسلامی سودیان لەمە وەرگرتووە، خوراکیان دەدایە چەوسانەوەو مەینەتیەکانی خەڵکی فەلەستین بۆ ئەوەی ئامانجە کۆنەپەرستانەکانی خۆیانی پێ بەرنە پێشەوە.

ناسیۆنالیزمیش هەمان دەور دەگێڕێت. ئەحزابی ناسیۆنالیستی خەڵکی پەنا بۆ هەڵاواردن و ستەمی میللی دەبات بۆ ئەوەی کە بەدەسەڵات بگات و بەرژەوەندیە ئابوری وسیاسیەکانی چینی خۆیان دەستەبەربکەن. ئەو ئامانجەی کە ئەوانە بەدوایەوەن بەهیچ شێوەیەک هەمان ئامانجی چینی کرێکارو زەحمەتکێشەک نیە کە وان لەژێر ستەمی میللیدا. بەڵکو ئامانجی هەمان ئەو لەسەدا یەکانەیە کە لەناکۆکی تەواودایە لەگەڵ بەرژەوەندی جەماوەری هەمان میللەت کە ئەوان پاگەندەی نوێنەرایەتیکەیان هەیە. ئەمە لەکوردستانی عێراق وەک نموونەیەک دەبینین. بنەمای ڕەخنەی ئێمە لە ناسیۆنالیزم ئەوەیە. هەتا ئەوجێگەیەی کە بۆ کێشەی چەوسانەوەو هەڵاواردنی مللی دەگەڕێتەوە "ڕێگەچارەیەک" کە ئەوان دەیخەنە بەردەم خەڵکی ڕێک قوڵکردنەوەی هەڵاواردنی میللیە، نەک ڕێگەچارەی. بەهیوایی ئەوەی کەلە دریژەی ئەم چاوپێکەوتنەدا بتوانین کە زیاتر ئەبابەتە ڕوونبکەینەوە.

خەلیل کەیوان: لایەنێکی تری ئەم چەوسانەوەیە بێ بەش بوونی خوێندنە بە زمانی دایک و سود وەرگرتنە لێی لە بەڕێوبەرایەتیەکان و لەکاروباری ڕۆشنبیری و هاشیوەی ئەمانەدایە. ئەمەوێت لێتان بپرسم کە هەڵاواردنی زمانی و فەرهەنگی چ کاری گەریەکی هەیە لەسەر ژیانی تاک وکۆی قسەکەران بەو زمانانە؟ چ کاریگەریەکی هەیە لەسەر هەستی هاوبەشیان لە سەر هاوچارەنوسیان لەگەڵ هەموو خەڵکی دانیشتووی وڵاتدا؟

حەمید تەقوایی: بەبڕوای من هەڵاواردن لە دژی زمانی دایک خەڵکیک کە بەزمانێک جگەلە زمانی ڕەواج پەیدراو لەو کۆمەڵگەیەدا قسەدەکەن یەکێکە لە دەرکەوتە زۆر گرنگەکانی چەوسانەوەو هەڵاواردنی میللیە، بەهۆی ئەوەی کە بابەتەکە تەنها لەسەر قسەکردن نیە. زمانی دایک، زمانیکە کە تاک لەگەڵیدا گەورە بووە و لەگەڵیدا دەستی بە

قسەکردن کردوە و بەو زمانە لەگەڵ کۆمەڵگەدا، بە کلتورەک، یان پەیوەندیەک، یا ئەدەبیاتێک ئاشنا بووەشوێنەکی تایبەتی دەبێت لە ژیانی ئەو تاکەدا.جێگایەکی جیاواز تر لەو زمانانەی کە لەوانەیە دواتر فێریان ببێت.
ڕێگەم بدە کە نمونەیەک بھێنمەوە.ئێستا زۆرێک لە ئێرانیەکان بە کۆچبەری چونەتە وڵاتانی جۆراوجۆرو بونەتە پەنا بەر.زۆرێک لەوانە زمانی وڵاتی نیشتەجێ بونی خۆیان بەباشی فێربوون و بەو زمانە قسە دەکەن.لەگەڵ ئەوەشدا ھێشتا بەزمانی دایک باشتر دەتوانن تەعبیر لە خۆیان بکەن.ھیچ زمانێکی تر ناتوانێت جێگەی زمانی دایک بگرێتەوە.ئەوە بە زمانی دایک،فارسی یا کوردی یا تورکی و یان ھەر زمانێکی ترکە لەگەڵیدا دەستت بە قسەکردن کردوە، بەردەوام دەتوانیت ھەستەکانتان دەربڕن،گاڵتە بکەیت یان تانە بدەیت،نوکتەو قسەی خۆش بڵێیت، نمونەو پەندەکان بەکار بھێنیت،ئاڵۆزی وخەمی زمان وخۆشیەکانی زمان زۆر باشتر تێدەگەیت و بەکاریان دەھێنیت وھتد. لەوانەیە زۆر باش لە شکسپیرو بۆدلیرو ھانریش ھاینە بخوێنێتەوەو تێیبگەیت بەڵام ئەو کاریگەریەی وای دانەین کە حافزو خیام لەسەر ئێوە ھەیانە، ئەوانە نیانیە.
شارەزایانی زمان لەو باوەڕەدان کە زمان تەنھا وەسیلەی قسەکردن نیە بەڵکو وەسیلەی بیرکردنەوەشە.واتەبیرکردنەوە بەبێ قسەکردن جێگای باوەڕ نیە،کەسێک کە لەگەڵ زمانی دایکیدا دەستی بەبیرکردنەوە کردوە ئەو کارە بەشێوەیەک لە کەسایەتیەکەیدا ھەڵکەندراوە کە ئیتر قابیلی ئەوە نیە کە جێگاکەی بگۆڕدرێت بەزمانەکانی تر.
بەو بەڵگانە بە بەشی لە خوێندن و بە بەشی لە چالاکی کلتوری وکۆمەڵایەتی بەزمانی دایک،زۆڵمێکی زۆر ئاشکرایە.لە زۆرێک لە وڵاتاندا زمانی دایکی خەڵکێک کە لەناوچەیەکدا بەزمانی فەرمی ئەو وڵاتە قسەناکەن ھیچ کات بەڕەسمی ناناسرێت.ئەوەی بەشێک نیە لە واقیعیەتی کۆمەڵایەتی.ھەموان ناچارن لە فەرمانگەو پەروەردەو خوێندن و ڕاگەیاندنەکان و ئەدەبیاتدا ئەو زمانە بەکار بھێنن کە دەوڵەتی پەیوەندیدار لە کۆمەڵگەدا بەفەرمی ناسیوە.باشە،ئەمە ھەڵاوردنێکی ئاشکرایە بۆ مافی کەسێک کە بە زمانی دایکێکی تر جگە لەو زمانە ئەسڵیەی کە دەوڵەتی پەیوەندیدار لە کۆمەڵگەدا ڕەسمەتی پێداوە ھاتوەتە دونیا.من ھێشتا لەناو ھاوڕێ کانمدا کە زمانی دایکیان زمانێکی ترە بۆ نمونە تورکی یا کوردی وھیترە و لەو زمانە ئاشنایەتیەکی زۆرتریان لەگەڵ ئەو زمانە ھەیە،لەگەڵ ئەوەی کە زۆر کۆنترۆڵیان بەسەر زمانی فارسیدا ھەیە،کاتێک کە دەیانەوێت وای دابنێین نوکتەیەک یان قسەیەکی خۆش بکەن یا کاتێک کە بیانەوێت توانج و توڕەیی دەربڕن دەیگێڕن بۆ زمانی دایکیان.ئەو زمانە

ئاسان ترە بەیان ئەمە تایبەت نیە بە"کەمە نەتەوەکان". بە فارسی زمانەکانی نیشتەجێی وڵاتانی تریش ئەم کارە هەر ڕاستە. ئەوانیش کاتێک کە دەیانەوێت نوکتەیەک و قسەیەکی خۆش بگێڕنەوە، یان، بە پەندێک تەعبیر لە شتێک بکەن، یا بە کۆپلە شیعرێک ئامانجەکەیان بگەیەنن، پەنا دەبەنەوە بە زمانی فارسی. بەبۆچونی من ئەوە بەتەواوەتی سروشتیە و بەشێکە لە کەسایەتی کۆمەڵایەتی ئینسانەکان.

هەر بەو هۆیەوە ئەبێت ئەمە هەڵاواردن لەدژی زمانی دایک ڕێشەکێش بکەین، ئەبێت ئەمە لەناوبەرین تا بتوانین کە بانگەشەی ئەوە بکەین کە ستەمی میللی مان لەناو بردوە. ئەڵبەت ستەم وهەڵاواردنی میللی تەنها لەزماندا قەتیس نابێتەوە بەڵام نایەکسانی لە بەکار هێنانی زمانی دایکدا گۆشەیەکی گرنگی چەوسانەوەی میللیە.

خەلیل کەیوان: ڕێگا چارەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران چیە بۆ لابردنی ئەم هەڵاواردنە زمانی-ڕۆشنبیریە؟

حەمید تەقوایی: ئەمەلە بەرنامەی حزب و بەگشتی لە ئەدەبیات و قسەوباسەکان و بانگەشەکانی حزبدا ڕیگا چارەی ڕۆشنمان هەیە بۆ لابردنی ئەم کێشەیە. ئەمە دەڵێین ئەبێت فرسەتی فێربونی زمانی دایک بە هەموو ئەو زمانە باوانەی کەلە وڵاتدان دەستەبەر بکرێت. ئەبێت هەبونی ئەدەبیات، بڵاوکراوە، کتێب و گۆڤارو ڕۆژنامە بە زمانی دایکیی خۆیان و بەکار هێنانی. لە میدیا کۆمەڵایەتیەکان و لە دەزگا ڕاگەیاندنەکانی وەکو ڕادیۆو تەلەفزیۆن و هتد یاسایی بێت و بە فەرمی بناسرێ. دەوڵەت بەرپرسە لەوەی کە ئاسانکاری کاری بکات بۆ ئەوەی کە کەسانێک بە زمانی دایکیان (جگە لەزمانی بنەڕەتی ئەو وڵاتە) قسە دەکەن بتوانن بخوێنن، بتوانن ئەدەبیات و کلتوری خۆیان بەوانە بڵێنەو و یا بیخوێنن، بتوانن بڵاوکراوەی ئەدەبی کتێب، ڕۆمان، شیعرو گۆرانی وفلیم و مۆسیقایان هەبێت، بتوانن دەزگای ڕاگەیاندنی خۆیان هەبێت(ڕادیۆ و تەلەفزیۆن وهتد) و بەگشتی مافیان هەبێت کە بەزمانی دایک چالاکی ڕۆشنبیری و هونەریان هەبێت. ئەبێت ئەمانە بەڕەسمی بناسرین. باسەکە تەنها لەسەر فێربونی ئەلف با و خوێندن و نوسین نیە. ئەوە بابەتێکە. فێربونی زمانی دایک ئەبێت لە هەموو جێگایەک بەفەرمی بناسرێت و لەو ناوچانەدا کە بەو زمانانە قسە دەکەن ئەبێت ئەوە بەفەرمی بناسرێت، ئەبێت ئەمە یاسایی وکردەیی بکرێتەوە. بەڵام سەرباری ئەوانەش ئەبێت شیعر و ئەدەبیات بەو زمانە، مۆسیقا و گۆرانی بەو زمانە و هەموو لایەنە ڕۆشنبیریەکانی تری ئەو زمانە بەوانە بوترێتەوە. بۆ نمونە ئیستا ئەمە لە قوتابخانەکاندا داڕشتنمان هەیە بەزمانی فارسی، بەزمانی

فارسی ئەدەبیاتمان هەیە،سەبارەت بەزمانەکانی تریش ئەبێت بەهەمان شێوە بەفەرمی بناسرێت.دەوڵەت ئەرکێتی ئاسانکاری پێویست بە جێبەجێ کردنی ئەم کارە دابین بکات.

خەلیل کەیوان:هەرچەن بێت،زمانی هاوبەش یەکێکە لە پێویستیەکانی هەر کۆمەڵگەیەک.ئایا ئەو پێداگریەی کە ناسیۆنالیستەکان و نەتەوەپەرستەکان لەسەر زمانی دایک هەیانە و ئەو ڕێگە چارەی کە کۆمۆنیزمی کرێکاری هەیەتی نابێتە هۆکاری ئەوەی خەڵک لە یەک جودابکرێنەوە، بەلەبەر چاوگرتنی ئەوەی کە ئێران وڵاتێکی فرەزمانە وخەڵکەکەشی سەربە نەتەوەی جۆراوجۆرن.ئایا ئەم وڵاتە لە سەر لێواری جیابونەوە دانانێت و نایکاتە چەند پارچە و هتد؟ لەگەڵ ئەو ڕێگە چارەی کە ئێوە هەتانەو پێداگریەک کە خێڵ پەرستەکان و نەتەوەپەرستەکان لەسەر ئەو کێشەیە هەیانە،ئایا مەترسی ئەوەی نیە کە خەڵک لە بەرانبەر یەکدا دابنێت؟

حەمید تەقوایی: سەرەتا ئەبێت بڵێم کە ئەمە خۆبەخۆ بەش بەش بون وجیابونەوە وسەربەخۆیی بەکفر یان تابۆ یان قەدەغە نازانین.ئەمە لە ناوچەیەکدا کە کێشەی میللی هەیە ئەگەر خەڵک لە بارودۆخێکی ئازادانەو لە ڕێگەی گشت پرسی(ڕیفراندۆمێک)ەوە بڕیار بدەن کە جیا دەبنەوە، بە پێچەوانەی هێزە ناسیۆنالیستە فارسەکانەوە، ئەمە بەفەرمی دەناسین.بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ، باسەکە لێرەدایە کاتێک هێزە ناسیۆنالیستەکان پێداگری لەسەر مەسەلەی زمان دەکەن،لە ڕاستیدا ئەیانەویت بە مەسەلەی میللەت دروستکردن،مەسەلەی گەیشتن بە دەسەڵات و بەخۆ جیاکردنەوە لەوانی تر باسی دەکەن،هەر ئەوەی کەلە سەرەتای ئەم باسەکەوە خستمە ڕوو.
بەڵام بە پێچەوانەی ناسیۆنالیستەکانەوە ئەمە لەسەر بنەماو بنچینەی مافی یەکسان بونی هاوڵاتیان بەرگری لە زمانی دایک دەکەین.هاوڵاتیانی خاوەن مافی یەکسان واتە ئەوەی کە لە ئێرانی ئەمڕۆدا بەهەمان شێوە کە کەسێک زمانی دایکی فارسیە دەتوانێت بە زمانی فارسی کتێب بنوسێت،شیعر بڵێت،فلیم دروست بکات،نمایشی شانۆی بکات،ڕادیۆ وتیڤی بەڕیوەبەرێت وهتد وهتد،هەموو ئەو مافانە ئەبێت بە کەسێکیش کە زمانی دایکی تورکی فارسی یا عەرەبی یا هەر زمانێکی ترە بەفەرمی بناسرێت.ئەمە نابێتە هۆکاری دابەش بوون، بەپێچەوانەوە، یەکێتی بەشەکانە.
ناسیۆنالیزمی خێڵەکی، بە نمونە ناسیۆنالیزمی کورد،ئەیەوێت لەدەوری زمانی وڵات-میللەتی خۆی دروست بکات یان فیدراڵی خۆی هەبێت وهەموو کارەکان خۆی بەدەستیەوە بگرێت.واتە ئەیەوێت زمانی کوردی لەوڵاتی

دەخوازی خۆیدا هەمان دەوری هەبێت کە زمانی فارسی لە ئێرانی ئەمڕۆدا هەیەتی.
پاشان.باسەکەی ئەمە ئەوە نیە! ئەمە دەڵێین یەکسانی هەموو زمانە باوەکان لە هەر وڵاتێکدا.ئەمە دەڵێین لە هەر کۆمەڵگەیەکدا-ئیتر ناوی هەرچی لێ بنێین،وڵاتی ئێران،وڵاتی کوردستان،یا هەر وڵاتێکی تر-هەموو زمانە باوەکان لەو کۆمەڵگەیەدا،هەر بەوشێوەیەی کە ڕونم کردوە،ئەبێت بەشێوەی یەکسان بە فەرمی بناسرێن و مافەکانیان لەبەرچاو بگیرێت.بەپێچەوانەوە ئەگەر ئەم هەلومەرجە بخولقێنیت دەتوانیت کۆمەڵگەیەکی گەورەو یەکگرتوترت هەبێت.
ئیمە وەکو بنچینەیەک خوازیاری ئەوەین ئەوکۆمەڵگەیانەی کە(سەرمایەدارەکان ناوی وڵات ومیللەتیان لەسەردادەنێن)هەرچەند گەورەتر بێت.ئەمە بەهیچ جۆرێک لایەنگری وڵاتانی زۆر بچوکترو هەرکەسێک بەزمانی خۆی وهەرکەس بە کلتوری خۆی نین،بە شێوەیەک کە هاوسێ زمانی هاوسێکەی تێنەگات.ئەگەر ئەمە باسی مافی یەکسان دەکەین ڕێک لەبەر ئەوەیە کەکۆمەڵگە هەرچی زیاتر گەورە بکەین و هەرکەسێک بەهەر زمانێکی دایکەوە کە هەیەتی بتوانێت لەوێدا هەست بەئازادی و ئاسودەی بکات و بتوانیت بەزمانی خۆی هەموو چالاکیەک ئەنجام بدات.هەربەوبۆنەیەوە ئەمە پێکەوەلکێنەرو لەدەوریەک کۆکەرەوەی خەڵک و یەکگرتووکەری خەڵک و ڕۆشتن بەرەو کۆمەڵگەی هەرچی گەورەترو ئینسانی تر ئەبێت.تەنها لەبارودۆخێکی وەهادایە کە هەموان بە تامەزرۆییەوە زمانێکی سەرتاسەری و هەموو لایەک بگرێتەوە.بەپێچەوانەوە،کەسێک کە لەسەر زمانی خۆی وەکو زمانی فەرمی و سەپێنراوی میللەتێک یان وڵاتێک(چ وڵاتێک کە ئیستا هەیە وچ وڵاتێک کە دەیەوێت سبەینێ دروستی بکات)جەخت دەکاتەوە،هەر بەوبۆنەیەوە ئەوە کە دەیەوێت هەڵاواردن دروست دەکات،ئەوە کە ئەیەوێت،خەڵک و کۆمەڵگەی ئینسانی لەسەر بنەمای یەک مەژوچەی میللی-قەومی دابەش بکات.
ئەگەر کەسێک لەسەر ئینسانیەت و کۆمەڵگەی ئینسانی دەجوڵێتەوە-نەک لەسەر ئەوەی کە چینی من ئەبێت دەسەڵات وەربگرێت و ئەبێت من ئاغای پیرۆزیەکان و خاک و سنوری پیرۆزی خۆم هەبێت و هتد،ئەگەر پیرۆزیەکانی دەمارگیری میللی بخەینە لاوە،ئەو کاتە هەر ئینسانێک بەهەر زمانی دایکێک کە هەیەتی لەگەڵ ئەوانی تردا هەست بەیەکسانی دەکات و ئیتر پێویست ناکات کە باسی جیابونەوەو تەنانەت خودموختاری و فیدرالیسم و هتد بخریتە ڕوو و ئەو جۆرە نوسخە پێچانەوانە کە لەکردەوەدا هەڵاواردن و جیاکاری میللی قوڵ دەکاتەوە دەڕواتە کەنارەوە.بنەمای باسەکە مافی ئینسانیە کە جیهانداگرە.ئەگەر حکومەتێک بیەوێت کۆمەڵگە لەسەر بنەمای مافی

ئینسانی بەڕێوە بچێت، بەشێک لەو مافانە ئینسانیانە بەفۆرمی ناسینی زمانی دایکە بۆ هەموو ئەو کەسانەی کە بەزمانی جۆراوجۆر دەئاخفن. ئەمە لەم چوارچێوەیەدا مەسەلەکە باس دەکەین، ناسیۆنالیستەکانیش لە چوارچێوەی لە پێشتری بەزاڵکردنی زمانی دایکی خۆیان بەسەر چارەنوسی کۆمەڵگەدا کە لەوباوەڕەدایە کۆمەڵگەی میللی ئەوانە. ئەم دوو جۆرە ڕوانینە بۆ کێشەی زمان و ڕەنگە چارەی کێشەی زمان بەتەواوەتی خاڵی لە بەرانبەر یەکتردان.

خەلیل کەیوان: زۆر باشە، لەگەڵ ئەم تاریفەی کە دەڵێیت، ئەگەر بڕیار بێت کە لە هەر ناوچەیەکدا خەڵک بەزمانی دایکی خۆیان قسە بکەن، بخوێنن، چالاکیە ڕۆشنبیریەکانیان ڕێکبخەن، ئەو کاتە چ زمانێک خەڵکی وڵاتێک لەگەڵ بەیەک یەکگرتوو دەهێڵێتەوە کە بتوانن لەگەڵ یەک پەیوەندیان هەبێت؟ کێشەی زمانی ئەسڵی نێوان خەڵکی ئەو وڵاتە چی دەبێت؟

حەمید تەقوایی: نەخێر! ئەمە گونجاونیە و پێویستە. تەنها لە قوتابخانەی ئەو ناوچانەی کە زمانی تر باون، وەکو کوردستان، خوزستان، ئازەربایجان و هتد، ئەبێت زمانی دایک بخوێندرێت. هەم بەواتای فێربونی خوێندن و هەم ئەدەبیات بەو زمانانە. بەڵام ئەم دەرسانە لە هەموو قوتابخانەکانی ئێران ناخوێندرێت. بەنمونە لە شیراز خویندنی زمانی کوردی گرنگی نیە، پێوست نیە بەڵام لە کوردستان بەدڵنیایی دەبێت زمانی کوردی لە هەموو قوتابخانەکاندا بخوێندرێت.
لەوڵاتانی ڕوژئاوا تا ئاستێکی زۆر ئەم یاسایە لەبەرچاو دەگرن ئەگەر لە سەدا چەندێکی دیاری کراوی خویندکاران لە قوتابخانە داوابکەن کە زمانێکی ناسەراسەری بخوێنن، ئەو قوتابخانەیە ئەرکێتی کە کارئاسانی بۆ ئەم کارە بکات. وای دابنێین لەناو پەنابەرە عەرەب زمانەکاندا کە لە وڵاتێکی ئەوروپایی و یان لە وڵاتێکی تردا کە ئەم مافە تا ڕادەیەک بەفۆرمی دەناسێت دەژین، ئەگەر لەسەدا یەکی دیاریکراوبن کە بیانەوێت وانەی زمانی عەرەبی لە قوتابخانەی شارو ناوچەی نیشتەجێ بونیاندا بێت بخوێنن. ئەرکی دەوڵەتە کە ئاسانکاریان بۆ بکات.
لە ئێرانیشدا ئەبێت ئەم مافە بەفۆرمی بناسرێت. ئەڵبەت لێرەدا مافی پەنابەران بابەتی باسەکەی ئەمە نیە، بەڵام ئەوانەی زمانی دایکیان جیاوازە لەگەڵ زمانی سەرتاسەری ئەبێت بەهرەمەند بێت لە مافی فێربوونی زمانی دایک لە ناوچەکانی تری وڵاتدا. لە ناوچەکانی کوردستانیش و ئازەربایجانیش کە زمانی ناوچەی جیاوازە و لە

ناوچەکانی تریش ئەگەر لەسەدا یەکی دیاری کراو لە خەڵک خوازیاری فێربوونی زمانی دایکیان بنئەبێت ئەو مافەیان بە فەرمی بناسرێت.
هەرچۆن بەڵێت ئەوانە وردەکارین کە یاسا ڕوونیان دەکاتەوە. بەڵام ناوەرکی بابەتەکە، بنەمای بابەتەکە، ئەوەیە کە ئەمە مافی کەسەکە بەزمانی دایکی جیاواز دەئاخفێت بە فەرمی بناسین وبە بەشی نەکەین لەخوێندن وچالاکی ڕۆشنبیری وکۆمەڵایەتی بەزمانی دایکی . تەئکید لەسەر ئەوەش بکەمەوە کە ڕێژەی نیسبەتی جوغرافیایی تەنها لەبارەی خوێندنەوە ڕاستە. واتە تەنها بۆ فێربوونی زمانەکی دایک لە ناوچەیەک کە زۆرینەی خەڵک زمانەکی تریان هەیە ئەبێت داوای ڕێژەی سەدی بکەن. بەڵام سەبارەت بە چالاکی ئەدەبی وڕۆشنبیری و هونەری نابێت هیچ سنورداریەکی،چ جوغرافیایی یا هیچ شتەکی جگەلەوانەش، بونی هەبێت. بە ئەم جۆرە چالاکیەش ئەبێت کارئاسانی و دەرفەتی پێوست بە هەموان بەخسێنەت،سەربەخۆ لە زمانەک کە قسەی پێدەکەن.

خەلیل کەیوان: دوبارە هەر لەم پەیوەندەوە پرسیارەکم هەیە. ئایا خوێندن بەزمانی دایک ماناکەی ئەوەیە کە هەموو دەرسەکانی قوتابخانە وناوەندیەکانی وەکو فیزیا و کیمیا ودەرسەکانی تر، ئەبێت هەر بەو زمانی دایکە بخوێندرێن؟

حەمید تەقوایی: بەبڕوای من بەو شێوەیە نیە. هەر بەوشێوەی کە وتم کێشەی هەڵاواردنی زمانی و جیاوازی نێوان زمانەکانی دایک لەبنەڕەتدا لە دەوری ئەدەبیات وشیعرو گۆرانی و هاوشێوەکانیدا مانای خۆی دەداتبەدەستەوە. بەڵام سەبارەت بە زانست ئەبێت ئاگامان لەوە بێت کە لە سەردەمی ئەمڕۆدا زمانی ئەسڵی زانست زمانە ئەورپیەکانە.وڵاتانی ڕۆژئاوان کە لە ڕیزی پێشەوەی پێشڕەویە فەلسەفی زانستی-چ زانستی دەقیقە و چ زانستی کۆمەڵایەتی-دا وەستاون.زمانەکانی تر،وەک زمانی فارسی و یان زمانەکانی تر کەلە ئێران باوە. ئەو گەنجینەی زمانەکان و دەستەواژە و مانا و ئەوتوانا هەمەلایەنیەیان نیە کە پێشکەوتنەکان و دەستکەوتە زانستیە ئەمڕۆژیەکان بە ئاسانی و وردبینی و ڕاستی پێویستەوە دەربڕێت.
لە ئێران،لانی کەم ئەو سەردەمەی کە من خوێندکار بووم ،لە زانکۆکاندا هەندەک لە وانەکان بە زمانی ئینگلیزی دەخوێندران لەبەر ئەوەی کە بۆ نمونە نەیان دەتوانی میکانیکی کوانتۆم یا بیرکاری بەرز بەفارسی بخوێنن. فارسی بە ئەم کارە زۆر زمان گرانە. دەتوانی بە فارسیش هەبێت نزیک بە زۆرینەی زمانەکان و زاراوەکان هەر بە زمانە ئەسڵیەکەی بوو کە تەنها بە خەتی فارسی دەنوسرا .لە هەندەک حاڵەتیشدا هەر لەو ئاستەدا باشترە کە لە

دووی ناوەندییەوە زمانی ئینگلیزی بخوێندرێت. بەو جۆرە زۆر باشترو بەربڵاوترو قوڵتر دەتوانیت زانست لە وڵاتی ئێراندا پەرەپێبدەیت. ئەمە دەمارگیریەکمان نیە.جیاوازیەکی ئەمە لەگەڵ ناسیۆنالیستەکاندا ئەوەیە کە ئەمە دەماریریەکمان لەسەر کلتوری خۆمان،زمانی خۆمان، مێژووی خۆمان نیە.ئەمە دەڵێین کە ئەبێت کۆمەڵگە بڕوات بەپیری کلتوری پێشکەوتوی ئینسانیەوە و هەر لەبەر ئەوە پێ لەسەر بەها جیهانداگرەکان دەکەینەوە. بۆ نمونە دەستکەوتە ڕۆشنبیری و زانستیەکان بەزمانی ئینگلیزی تەنها تایبەت نین بەو کۆمەڵگەیانەی کە زمانیان ئینگلیزیە. بەڵکو دەستکەوتی گەشەی هزری و ڕۆشنبیری هەموو مرۆڤایەتیە.ڕەوتی ئاڵوگۆڕەکانی مێژوو بە شێوەیەک بووە کە ئەمڕۆ وڵاتانی ڕۆژئاوا و ئەوروپایی پێشەنگی ڕۆشنبیری و پێشەنگی زانست و هونەرن.ئەمە پێویستە لە هەموو وڵاتان سەربەخۆ لەوەی کە بەچ زمانێک دەئاخفن بەفەرمی بناسرێت.

خەلیل کەیوان: لێرەدا دواین پرسیارتان لێ دەکەم،ئەوە ئاماژەتان بەزمانی ئینگلیزیدا.لە بەرنامەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریدا باس لەوە دەکرێت کە خوێندنی زمانی ئینگلیزی ئەبێت لە هەموو قوتابخانەکاندا لە تەمەنێکی خوارەوە دەست پێ بکات.بەرنامە دەڵێت کە زمانی ئینگلیزی ئەبێت بە تەدریج ببێتە زمانی بەڕێوەبردن و پەروەردەی باو لە وڵاتدا.ئایا خوێندنی زمانی ئینگلیزی تا ئەم ئاستەی کە ئەوە جەختی لێدەکەنەوە ناکۆک نیە لەگەڵ خودی خوێندنی زمانی دایکدا؟

حەمید تەقوایی:لە هیچ ڕویەکەوە بەو شێوەیە نیە.ئەمە خوازیاری زمانی ئینگلیزین لەپاڵ زمانی ئەسڵی و زمانە باوەکانی تر لەناوچە جیاوازەکانی وڵاتدا.من ڕونم کردوە کە زمانی ئینگلیزی لە ئاکامی یەک زنجیرە ئاڵوگۆڕی مێژوویی بۆتە زمانێکی دەوڵەمەند و بەتەواوەتی کەبەند بە زانست.زانست بەنای فراوانی وشەکە،لە زانستی دەقیقەوە تا زانستی کۆمەڵایەتی و پزیشکی وفەلسەفەو تیئۆریە ئابوریەکان و مەکتەبە هزریەکان و هتدئەوە یەکێک لە بەڵگەکانی گەشەی زمانی ئینگلیزیە بە زمانێکی نێونەتەوەیی.
لەوڵاتی سوئید لەتەمەنێکی بچوکەوە،لە قوتابخانەی سەرەتاییەوە،زمانی ئینگلیزی دەخوێندرێت لەگەڵ ئەوەی کە زمانی سوئیدیش لە کۆتاییدا بەشێک لە فەرهەنگی ئەورپاییە.لەڕوی زانستیەوە بۆ نمونە ئەو لاوازیەیی زمانی فارسی نیە،لەگەڵ ئەوەشدا،لەوە ئینگلیزی دەخوێندرێت،چونکە دەزانن کە زمانی دایکیان تایبەتە بە کۆمەڵگەیەکی بچوکی چەند ملیۆنی.دەزانن ئەگەر بیانەوێت

پەیوەندی بکەن بەدونیایەوە،و بەباشی سود لە دەستکەوتە زانستی وتەنانەت هونەری وڕۆشنبیری وئەدەبی وفلیم و مۆسیقاکانوەرگرن،ئەبیت زمانی ئینگلیزی گشتگیر بکەنەوە.لە سوئید تەنانەت زۆربەی فلیم وزنجیرە تەلەفزیۆنیەکان-کە زۆربەیان بەزمانی ئینگلیزین-دوبلاج ناکەن و هەر بە زمانی ئەسڵیەکەی نیشانی ئەدەن.
ئەمە دەمانەوێت ئەم مۆدێلەلە ئیران جێبەجێ بکەین.ئەمە بواردەدات کە کۆمەڵگەی ئێران پەیوەندیەکی بەهێزتر لەگەڵ دونیا دروست بکات و بتوانیت لە تازەترین ودواین دەستکەوتە هزری و ڕۆشنبیریەکانی دونیا بەهرەمەند ببێت.
لە کۆتاییدا خاڵێکی تریش باس بکەم لە پەیوەند بە خەتی فارسیەوە.ئێمە دەمانەوێت هاوکات خەتی فارسیش بگۆڕین بەلاتین،هەر ئەوکارەی کە کۆمەڵگەی تورکیا کردیان.زمانی فارسی زمانی فارسیە بەڵام خەتی عەرەبی کە زمانی فارسی پێ دەنوسرێت، بەبۆچونی ئێمە بارێکی قورسە بەسەر پیی ئەو زمانەوە.ئەگەر بمانەویت ئەدەبیاتی فارسی پێشکەوێت،خوێندن بەزمانی فارسی ئاسانتر ئەنجام بدرێت و بەگشتی وای لێ بێت کەبە زمانی فارسی تێکەڵ بە جیهانێک ببیت کە تێیدا خەتی لاتین لە هەموو جێگەیەک بە فۆرمی دەناسن،ئەبیت خەتی فارسی بگۆردرێت بەلاتین.ئەوە یەکێک لە ڕیفۆرمە گرنگەکانە بەرەو گەشەی زیاتری ڕۆشنبیری وشیعرو ئەدەبیات وبەگشتی کارەکانی نوسین وئەدەبی بەزمانی فارسی دەبیت.

٨ژانویە ٢٠٢١

چیرۆک/ شەقامە بازنەییەکان-2- … رەسوڵ بەختیار

شەقامە بازنەییەکان (2)

هەرچەند، دەتەوێ لەشەقامە بازنەییەکان دوور بکەویتەوە، کەچی سەز و مێشک و دەست دەیەوێ بگەڕێتەوە، ناتەوێ ببێتە بەشێک لەژیانت.
سیاح تەمەنی لەسەرووی شەست ساڵییە، چەند جارێک ویستی خۆی دوور بخاتەوە، چەندین کێشەی نایەوە، تا وایلێهات کەسوکاری هاشای لێ

بکەن، دووریان خستەوە و لەهەموو شتێک بەبەشیان کرد، ئەویش بەهەلی زانی بە یەکجارەکی لەشەقامە بازنەییەکان دوور بکەوێتەوە.

سیاح: ڕۆیشتم زۆر دوور ڕۆیشتم، دوورترین شوێنی ئەم جیهانە بوو بەمەنزڵم، دەستم بەکار کرد، پارەیەکی باشم کۆکردەوە، خانوو و ئۆتۆمبێلم کڕی، کارەکی باشم هەبوو، تا وایلێهات زنجیرەیەک ریستۆرانتم هەبوو، سەدان کەس لەلام کاری دەکرد، هیچ کاتێک ئەوانەشم قبووڵ نەدەکرد، خەڵکی شاری شەقامە بازنەییەکان بن، تا لە یەکێک لە ریستۆرانتەکانم کار بکات، خێزانم پێکەوە نا، خێزانەکەم یەکێک لەو خاتوونانە بوو، لەدایکبووی شەقامە راستەکان، ئەلیڤای ناو بوو، هەموو کات دەیویست، باسی شەقام و شێوەی خانوو و ژیان و گوزەرانی شەقامە بازنەییەکانی بۆ بکەم.

ئەلیڤیا: دەبینم هەردەم وەک یەکێکی بیرت لەلای خۆت نەبێ، پێم بڵێ چیتە؟

سیاح: هیچ نییە، ماندووم، بۆ نایەی چەند ڕۆژێکی دیکە بەیەکەوە پیاسەیەکی سەر زەریای ئەتڵەسی بکەین، لەوێدا بە ماوەی مانگێک لەمۆتێلێک دەمێنینەوە.

ئەلیڤیا: تۆ هەردەم دەتەوێ دوور بکەویتەوە، نەخێر، من حەزم بەوەیە بە پیاسە و گەشت بچینە یەکێک لەو شارە گەشتیاریانەی لەسەر دەریای ناوەڕاستە.

سیاح: حەزی پێ ناکەم.

ئەو سەرەڕای هەموو ئەو شتانە، هەردەم بیر و هۆشی لەلای شەقامە بازنەییەکانە، بەڵام هەردەم وا نیشان دەدا. خۆی دوور دەخاتەوە، کەچی شەوو ڕۆژ و لەکاتی کارکردندا دڵ و هۆشی لەلای شەقامە بازنەییەکان بوو، زۆر جار بیری لەو ڕۆژگارە دەکردەوە، کە لەنێو شەقامە بازنەییەکاندا بوو، تەنیا دیمەنێکی لەلا شیرین بوو، بەتایبەتی ئەو شەوانەی خەوی لێ نەدەکەوت، هەمیشە دڵی خۆی دەدایەوە، مادام خەو ناچێتە چاوم، بەڵام ئەمە هەلێکە هەموو ئەستێرەکان بژمێرم و سەیری مانگ بکەم چۆن دوای ماوەیەک لەشوێنی خۆی نامێنێ ئەگەر کەمێکیش جوولا بێ، ئەوا رووناکییەکەی بەرەو کزی دەڕۆیشت، کاتژمێر دوای کاتژمێر ڕەنگی ئاسمان گۆڕانکاری بەسەردا دێ، لەنزیک کاتژمێرەکانی دەمەو بەیان کاتێک سەیری مانگی دەکرد، دەیبینی مانگ بەتەواوی شوێنی خۆی گۆڕیوە و ئاسمانیش بەرەو کاڵبوونەوەی تاریکی دەڕۆیشت، لەم کاتەدا چاوەڕوانی ڕۆژهەڵاتن دەبوو، ئاسمان هێدی هێدی، سپی دەبوو، هەموو خانوو و باڵەخانەک لەتاریکیدا دیار نەبوون، کەچی لەو کاتەدا بەڕوونی دەبیندران، کاتێکیش خۆر دەردەکەوت، لەدوورەوە تیشکەکانی دەچەقییە نێو چاوانی.

سیاح هەردەم ئەو هەستەی لەدڵ و دەروونیدا بوو، کاتێک یادی ئەو شەوانەی دەکردەوە بزیەک دەکەوتە سەر لێوانی.
ئەو زۆرجار یاد و خەمی شەقامە بازنەییەکان تینی بۆ دەهێنا، ناچار تەسلیم بەخەیاڵەکانی دەبوو، بۆیە تەلەفۆنی بۆ یەکێک لەوانە دەکرد، کە خەڵکی شەقامە بازنەییەکانە، کاتەکی دادەنا تا لەگەڵ چەند کەسێک لە یەکێک لەریستۆرانتەکانی کە ببەتەوە و وتویژەکانیان بەزمانی شەقامە بازنەییەکان بێ.
کاتێک لەگەڵ یەکتردا دادەنیشتن، هەردەم بەسیاحیان دەگوت: بو هیج کەس لەزنجیرە ریستۆرانتەکانت وەرناگری تا وەک شاگرد و کرێکار و سەرکار لێرەدا کار بکەن، کەجی کاتێک تەلەفۆن دەکەی مکوڕی لەسەر ئەوەی لەدەوری یەکتردا کۆ ببینەوە و یادی کۆڵان و بازاڕ و قوتابخانە، شەڕ و کێشە و گرفتەکانی ئەو رۆژگاڕە بکەین.
باسکردنی دیمەنەکان وەک ئەوەیە، هەمووئەوانەی لەشەقامە بازنەییەکاندان حەز بەبینینی دەریا دەکەن، پارەیەکی زۆر خەرج دەکەن، تا گەشت بکەن، تا دەریا ببینن، کاتێک دەچنە سەر دەریا زۆر سەرسوڕمانن بەشەپۆڵەکانی دەریا، بۆیە دەچن مەلەوانی دەکەن، مەلەوانی ئەوان زۆر جیایە لەهەموو مەلەوانزانەکانی دیکە، ئێمەمانان تەنیا بۆ ئەوەی شەپۆڵەکان لەمان بدات دەچینە ناو دەریا، بۆیە دەیان مەتر دەچینە نێو دەریاکە، چاوەڕوانین شەپۆڵێکی گەورە لەمان بدا، ئیجا ئەو شەپۆڵە بۆ کوێمان دەبا گرنگ نییە، ئێمە زۆر خۆشی لەو شەپۆڵانە دەبینین، لەدانیشتنەکانمان دەیان وەسفی جۆروجۆری بۆ دەبینینەوە.
سیاح: ئەوە دەزانن، بەهەموو شێوەیەک هەوڵمدا لەشاقامە بازنەییەکان را بکەم، دوورترین شوێنم هەڵبژارد، تا هیچ پەیوەندییەکی بەشەقامە بازنەییەکانەوە نەبێ، کەچی خەون و خەیاڵ و هەستم هەمووی لای ئەو شەقامانەیە، ماوەیەک دەمویست مێژووی بسڕمەوە، بەڵام هاوڕێیان ئێستا تەمەنم بەرەو پیری دەڕوات، ئەو چەندین سالەی لەرۆم هەوڵمدا هەموو شتێک بسڕمەوە، وامکرد، هەموویم لەخەم دوور خستەوە، کەچی نەمتوانی بۆ ساتێکیش بێت، لەخەیاڵ و دڵ و دەروونم دووری بخەمەوە، هەردەم لەنیوە شەودا خەون بەیەکێک لەشەقامەکان دەبینم، کاتێک چاو شارکێمان دەکرد، کچە نازدارەکانیش کاتێک تێدەپەڕیم، بزیەکی پڕ لەخۆشەویستیت ئاراستە دەکات. دەزانن کاتێک ئەلیڤیا پرسیاری خۆشەویستی و دڵداری نەو شەقامە بازنەییەکانم لێدەکات، بۆ زمانی ئەو ناتوانم بەتەروتەسەلی دەربڕینەکانم بخەمە روو.
ئەلیڤیا: باشە تۆ زمانی ئێرە لەمن باشتر دەزانی، کەچی ئێستا لاڵ بوو؟

ناچار بەدەنگ دەبم دەچمەوە نێو دڵ و دەروونی خۆم.

رەسوڵ بەختیار